

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN DE KROMMEBEEKSTRAAT TE MENEN (WEST- VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 700

Rapport opgemaakt door: Maarten Praet en Tine Van denhaute

Derbystraat 51

9051 Gent

mei 2018

Dossiernr. 23880.R.01

Projectcode OE: 2018D154

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Krommebeekstraat te Menen (West-Vlaanderen)

Auteur

Maarten Praet en Tine Van denhaute

Projectnummer

- 23880 (intern)
- 2018D154 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, mei 2018

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 700

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	20/04/2018	Interne draft
v1	28/04/2018	Externe draft
v2	24/05/2018	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen/ Jan Coenaerts
Director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Verslag van Resultaten	7
1	Inleiding	7
1.1	Thesaurus	7
1.2	Administratieve gegevens	7
1.3	Doel van het onderzoek	8
1.4	Aanleiding van het onderzoek	8
1.5	Afbakening onderzoeksgebied	8
1.6	Onderzoeksstrategie	10
2	Aard van de bedreiging	11
2.1	Huidige situatie	11
2.2	Toekomstige situatie	12
3	Assessmentrapport: landschappelijke analyse	15
3.1	Topografische situering	15
3.2	Bodemkundige situering	19
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis	25
4.1	Inventarissen onroerend erfgoed	26
4.2	Cartografische bronnen	35
4.3	Menen tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918)	42
4.4	Recente landschapsveranderingen	47
5	Besluit	50
5.1	Interpretatie en datering	50
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	51
5.3	Samenvatting	52
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening	53
7	Bibliografie	54

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2017) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)	9
Figuur 2: GRB met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)	9
Figuur 3: Opmetingsplan van het studiegebied (Initiatiefnemer 2018).....	11
.....	13
Figuur 4: Overzicht (3D) van de toekomstige situatie (Initiatiefnemer 2018)	13
Figuur 5: Inplantingsplan van de toekomstige situatie (Initiatiefnemer 2018).....	14
Figuur 6: Topografische kaarten met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	15
Figuur 7: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met hoogteprofiel van het studiegebied volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2018)	16
Figuur 8: Hoogteprofiel volgens een west-oost-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018).....	17
.....	17
Figuur 9: Hoogteprofiel volgens een noord-zuid-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018).....	17
Figuur 10: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018).....	18
Figuur 11: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018).....	18
Figuur 12: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018).....	19
De Quartairgeologische sequentie (type 3) bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Bovenop deze afzettingen kunnen mogelijke Quartaire hellingsafzettingen worden aangetroffen. Het pakket wordt afgedekt door eolische afzettingen (zandig) uit het Weichseliaan. Een landschappelijke analyse van het studiegebied duidt er dan ook op dat het terrein gelegen is op een lokale dekzandrug die tijdens het Weichseliaan is ontstaan. De dekzandrug werd immers gevormd door het opstuiven van zandig materiaal uit de rivierbeddingen (Dhaeze et al. 2015). Het terrein is dus hoger gelegen in het landschap wat het aantrekkelijk zal gemaakt hebben voor bewoning in vroegere tijden.	20
.....	20
Figuur 13: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018).....	21
Figuur 14: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2018).....	21
Figuur 15: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018).....	22
Figuur 16: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018).....	23
Figuur 17: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018).....	24
Figuur 18: Tabel met geraadpleegde bronnen.....	25
.....	27
Figuur 19: Alle CAI-meldingen in de omgeving weergegeven op een DTM (Centraal Archeologische Inventaris 2018 / Geopunt 2018).....	27
Figuur 20: Overzichtstabel CAI (directe omgeving) (Centraal Archeologische Inventaris 2018)	28
Figuur 22: Grondplan van een Gallo-Romeinse nederzetting aan de Kortewaagstraat te Menen (Dhaeze et al. 2015)	31
Figuur 23: Boorplan van de controleboringen uitgevoerd door ADEDE (Janssens 2017)	33
Figuur 24: Foto van controleboring 7 in het noordelijk deel van het studiegebied (Janssens 2017) ...	33

Figuur 25: Foto van controleboring 2 in het zuidelijk deel van het studiegebied (Janssens 2017)	34
Figuur 26: Zoneringskaart met aanduiding van zone voor vrijgave (blauw) en zone voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek (groen) weergegeven op het GRB (Geopunt 2018)	34
Figuur 27: Fricxkaart met ruwe aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	35
Figuur 28: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018).....	36
Figuur 29: Ferrariskaart voor de ruimere regio rond het studiegebied (Geopunt 2018)	37
Figuur 30: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	38
Figuur 31: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	39
Figuur 32: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	40
Figuur 33: Topografische kaart uit 1939 met aanduiding van het studiegebied (Cartesius 2018)	41
Figuur 34: Overzicht loopgravenkaart (1/04/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018)	43
Figuur 35: Loopgravenkaart (06/09/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018).....	44
Figuur 36: Loopgravenkaart (13/08/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018).....	45
Figuur 37: Loopgravenkaart (27/12/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018).....	46
Figuur 38: Loopgravenkaart (06/09/1918) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018).....	46
Figuur 39: Orthofoto (1971-panchromatisch) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	47
Figuur 40: Orthofoto (1990) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	48
Figuur 41: Orthofoto (2008) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	48
Figuur 42: Orthofoto 2013-2015 met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018).....	49
Figuur 43: Zoneringskaart met aanduiding van zone voor vrijgave (blauw) en zone voor archeologisch vervolgonderzoek (groen) weergegeven op het GRB (Geopunt 2018).....	51

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Menen, Romeinse tijd, Menen-Oost, Eerste Wereldoorlog

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2018D154
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- Straat + nr.:	Krommebeekstraat zonder nummer (nabij 34D)
- Postcode :	8930
- Fusiegemeente :	Menen
- Land :	België
Lambertcoördinaten 1972 (EPSG:31370)	N: 62071.419 / 167830.333 O: 62313.778 / 167746.195 Z: 62197.361 / 167709.682 W: 62064.54 / 167826.629
Kadaster	
- Gemeente :	Menen
- Afdeling :	2
- Sectie :	B
- Percelen :	B152f3 en B217e
Onderzoekstermijn	Mei 2018
Thesauri	Bureauonderzoek, Menen, Romeinse tijd, Menen-Oost, Eerste Wereldoorlog

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; *in situ* bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen voor de oprichting van een kantorenzone op de hoek van de Krommebeekstraat en de Bruggestraat. Er werd reeds een bekrachtigde archeologienota (ID 3958) opgesteld voor het studiegebied, maar de bouwplannen werden gewijzigd. Bijgevolg dient een nieuwe archeologienota opgemaakt te worden.

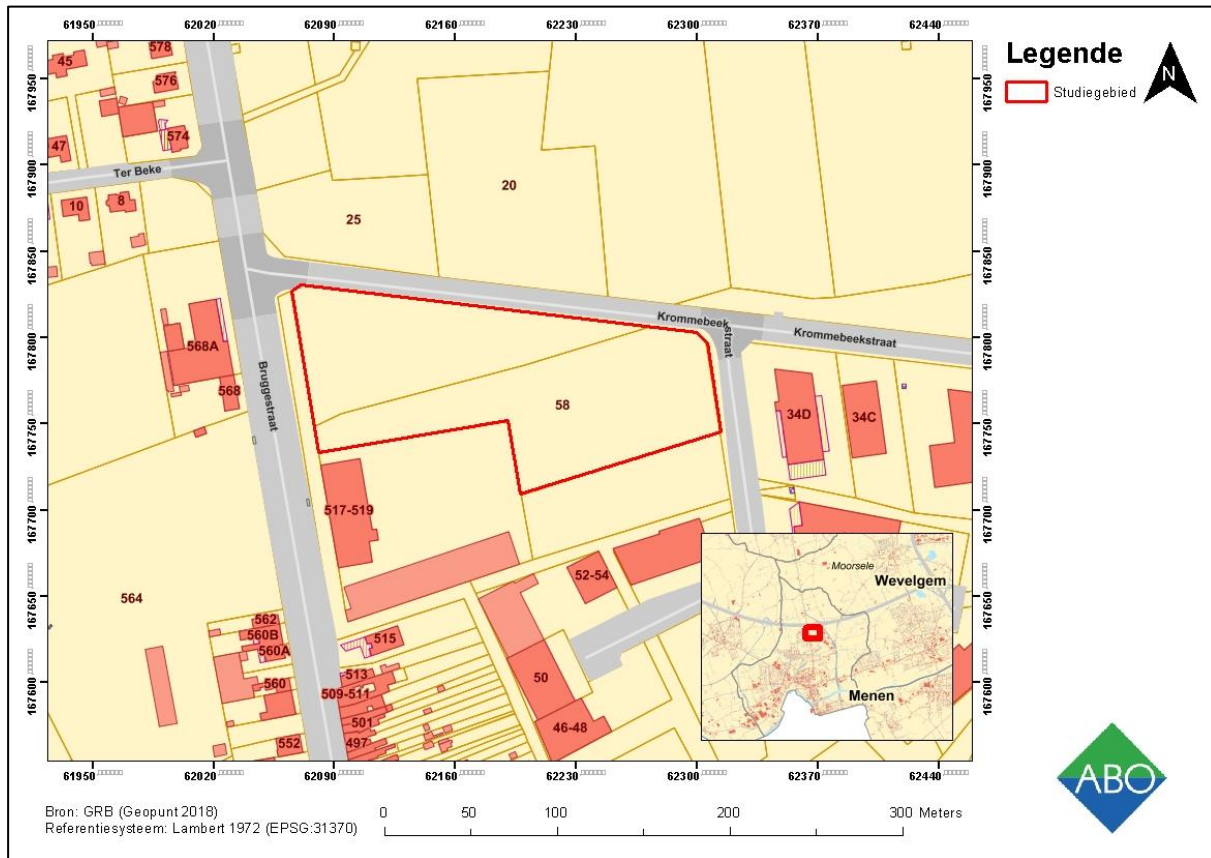
Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 3.000m² (ca. 1,9ha) overschrijdt en de ingreep in de bodem de grens van 1.000m² (ca. 32.195) overschrijdt buiten een archeologische zone, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van een bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Alle werken zullen uitgevoerd worden op de percelen B152f3 en B217e. De grenzen van de percelen vormen eveneens de grenzen van het onderzoeksgebied (Figuur 1 en Figuur 2).

Figuur 1: Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2017) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 2: GRB met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst. 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De geplande werken voorzien in de oprichting van zeven kantoorgebouwen met bijhorende parking en groenzone (figuren 4 en 5). In totaal zullen er 615 parkeerplaatsen worden aangelegd. Hiervoor wordt een bodemingreep van maximaal -0,70mMV gerekend (initiatiefnemer 2018). Voor de aanleg van de groenzone zal enkel de teelaarde verwijderd worden (maximaal -0,30mMV). Op basis van controleboringen werd het archeologisch niveau vastgesteld op -0,60 tot -0,75mMV (zie hfst. 4.1.6). Aangezien de bodem gecompacteerd zal worden tijdens de werkzaamheden wegens werfverkeer met zware kranen, zal de (intacte) bodemopbouw verstoord worden. Bijgevolg worden mogelijke archeologische resten bedreigd door de werkzaamheden.

De kantoorgebouwen zullen met een paalfundering worden aangelegd. Deze paalfundering wordt geraamd op een diepte van -15 à -20mMV. De kelders die zullen worden aangelegd zijn half-ondergronds. Hiervoor wordt een maximale ontgravingsdiepte van -1,80mMV gerekend. Voor de liftputten wordt een maximale ontgravingsdiepte van -3mMV voorzien. Binnen een geothermische studie zullen boringen worden uitgevoerd tot op 70m diepte (initiatiefnemer 2018). Er wordt dan ook uitgegaan van een maximale verstoring van de bodemopbouw, waardoor mogelijke archeologische resten bedreigd worden door de werkzaamheden.

Hieronder volgt een overzicht van de geplande bouwvolumes van west naar oost:

- Gebouw 1

Gebouw 1 bevindt zich in het westen van het studiegebied, nabij de Bruggestraat. Het gebouw zal een grondoppervlakte van 514m² beslaan. Er worden vijf bovengrondse bouwlagen evenals een kelder (250m²) voorzien.

- Gebouw 2

Gebouw 2 is het hoogste gebouw met 14 bovengrondse bouwlagen. De grondoppervlakte is 630m², met een kelder van 55m².

- Gebouw 3

Gebouw 3 heeft een grondoppervlakte van 1.048m² en zal zes bovengrondse bouwlagen omvatten. Daarnaast wordt een doorgang (187m²) voorzien op het gelijkvloers en op de eerste verdieping. De kelder heeft een oppervlakte van 97m².

- Gebouw 4

Gebouw 4 bevindt zich centraal in het studiegebied. Het gebouw bestaat uit 4 bovengrondse bouwlagen (870m²) en een kelderverdieping (40m²). Verder wordt ook een doorgang (109m²) voorzien op het gelijkvloers en de eerste verdieping.

- Gebouw 5

Gebouw 5 is voorzien van een kelder (495m²) en vijf bovengrondse verdiepingen. De oppervlakte van het gelijkvloers (538m²) is kleiner dan de bovenliggende verdiepingen (736m²).

- Gebouw 6

Gebouw 6 is het enige gebouw waarbij geen kelder voorzien wordt. Het gebouw zal uit vijf bovengrondse bouwlagen van 400m² bestaan.

- Gebouw 7

Gebouw 7 bevindt zich in het meest oostelijk deel van het studiegebied. Het gebouw wordt voorzien van een kelder van 140m². Het gelijkvloers heeft een oppervlakte van 520m². De verdiepingen +1 tot +7 hebben een oppervlakte van 650m².

Figuur 4: Overzicht (3D) van de toekomstige situatie (Initiatiefnemer 2018)

PARKEREN

FASE A: 190 plaatsen op -1/2
40 parkeerplaatsen op maaiveld
TOTAAL: 230 parkeerplaatsen

FASE B: 102 plaatsen op -1/2
75 parkeerplaatsen op maaiveld
208 plaatsen in parkeergebouw (tot +2)
TOTAAL: 385 parkeerplaatsen

TOTAAL: 615 parkeerplaatsen

OPPERVLAKTES (BRUTTO)

1. kelder: 250m²
bovengronds: 514 m² x 5 bouwlagen = 2570m²
=> TOTAAL: 2820m²

2. kelder: 55m²
bovengronds: 630m² x 14 bouwlagen= 8820m²
=> TOTAAL: 8875m²

3. kelder: 97 m²
bovengronds: 1048 m² x 6 bouwlagen= 6288m²
doorgang gelijkvloers en +1: 2 x 187m² = - 374m²
=> TOTAAL: 6011m²

4. kelder: 40m²
bovengronds: 870m² x 4 bouwlagen = 3480m²
doorgang gelijkvloers en +1: 2x 108m² = - 218m²
=> TOTAAL: 3302m²

5. kelder: 495m²
bovengronds: GV: 538 m²
+1-4: 736 m² x 4 bouwlagen= 2944m²
=> TOTAAL: 3977m²

6. kelder: -
bovengronds: 400m² x 5 bouwlagen = 2000m²
=> TOTAAL: 2000m²

7. kelder: 140m²
bovengronds: GV: 520m²
+1 tot + 7: 650m² x 7 bouwlagen= 4550m²
=> TOTAAL: 5210m²

TOTALE OPPERVLAKTE= 32.195m²

inplanting
IT_015 Vossemeren - Menen

DBA architecten
rik behaegel

07/02/2018
SCHAAL 1 : 1000

Vanackerstraat 53
8580 Wievegem
tel 056 43 80 70
fax 056 42 30 41
info@db-architecten.be
www.db-architecten.be

Figuur 5: Inplantingsplan van de toekomstige situatie (Initiatiefnemer 2018)

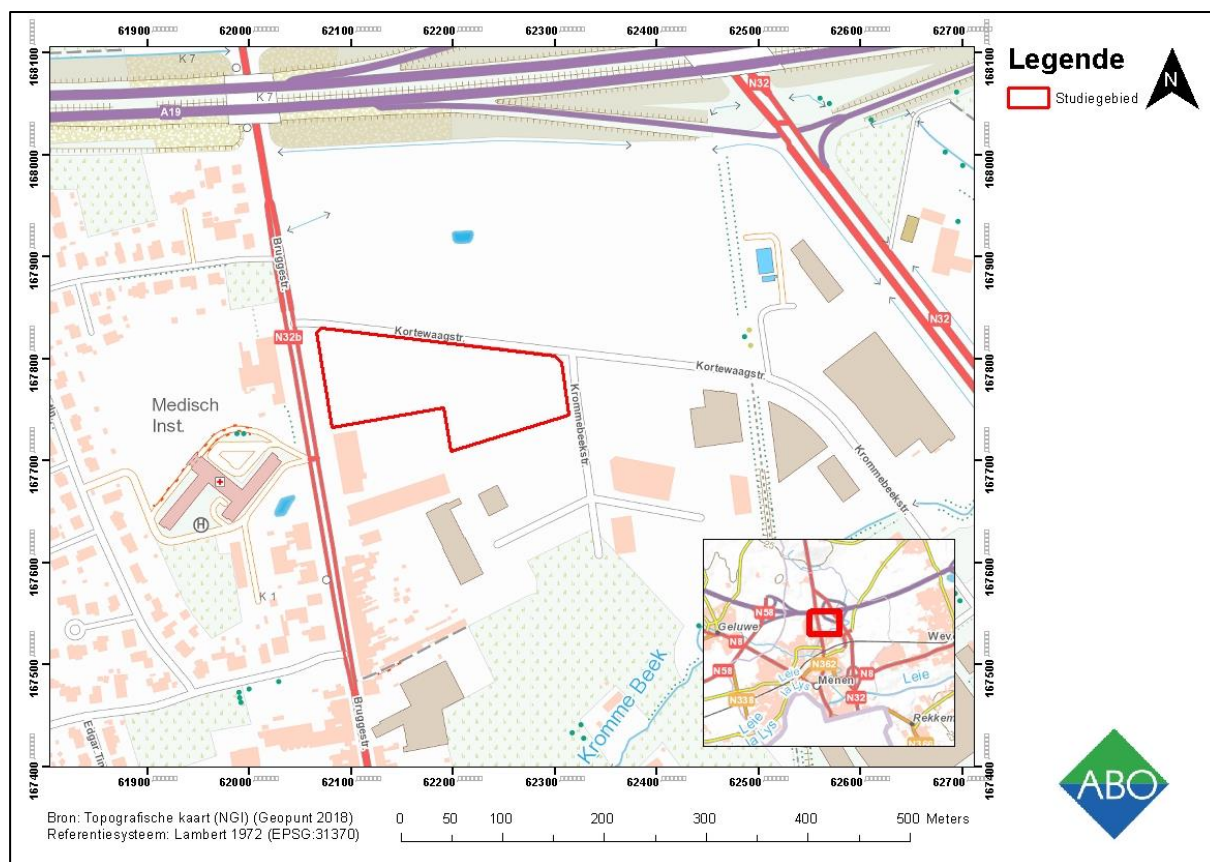
3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

Menen is een stad in het zuiden van West-Vlaanderen, op de grens tussen België en Frankrijk (Figuur 6). De omliggende gemeentes zijn Wervik in het westen, Ledegem in het noorden en Wevelgem in het oosten. Kortrijk is verder naar het noordoosten toe gelegen. Bovengenoemde steden en dorpen zijn in de Leievallei te situeren, voornamelijk op de noordelijke helling. Ten zuiden van Menen bevindt zich de grens met Frankrijk. In de omgeving van het studiegebied stromen meerdere waterlopen, waaronder de Krommebeek (ca. 230m ten zuidoosten van het studiegebied), de Geluwebeek (ca. 1km ten zuid(west)en van het studiegebied) en de Schonebeek (ca. 1km ten zuid(oost)en van het studiegebied).

Het studiegebied is gelegen op zo'n anderhalve kilometer ten noorden van het centrum van Menen, op de hoek tussen de Bruggestraat in het westen en de Krommebeekstraat¹ in het noorden en oosten. Het terrein bevindt zich ten noordoosten van het bedrijventerrein Menen-Oost en ten zuiden van de A19. De oprichting van dit bedrijventerrein in 2008 bracht een nieuw stratenpatroon met zich mee (zie hfst. 4.4).

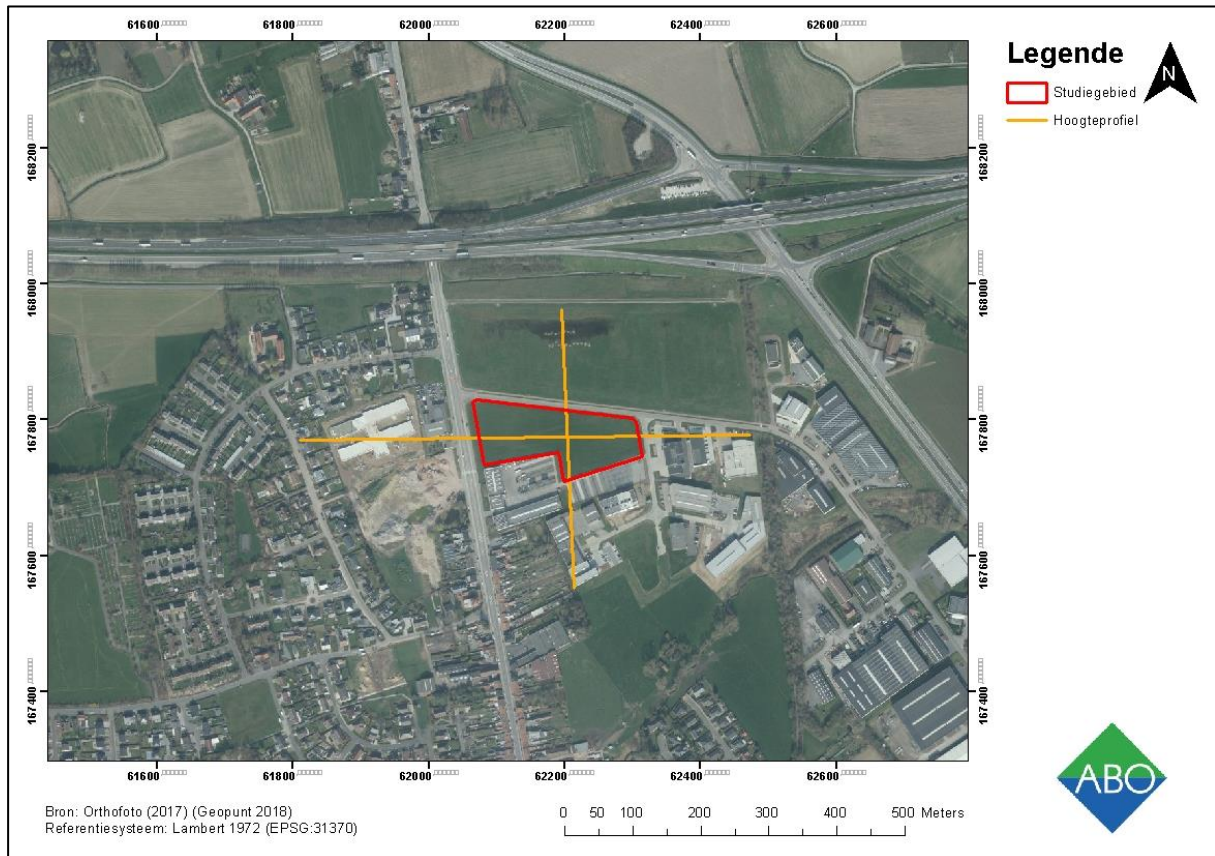

Figuur 6: Topografische kaarten met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

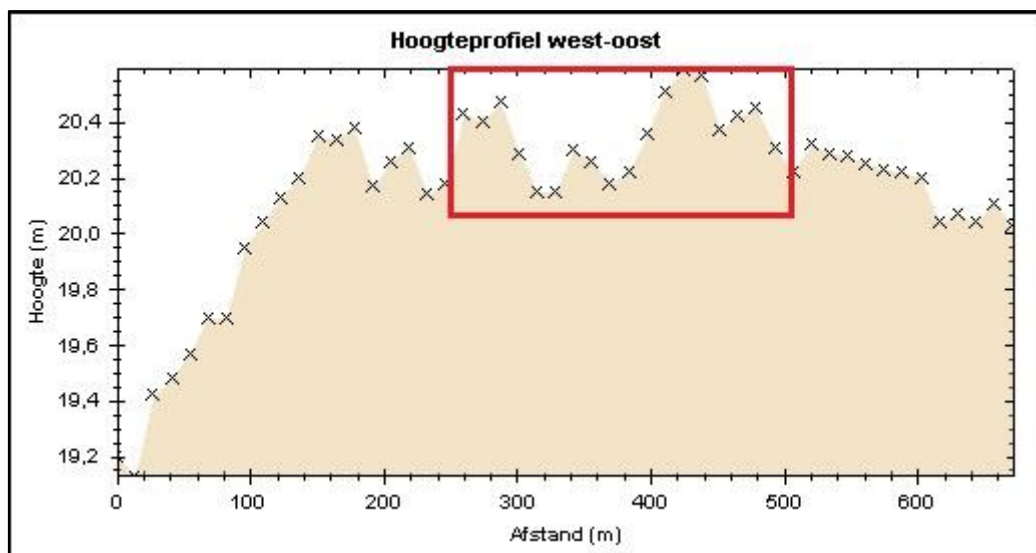
¹ De Kortewaagstraat werd (recent) hernoemd tot de Krommebeekstraat (Dhaeze et al. 2015).

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

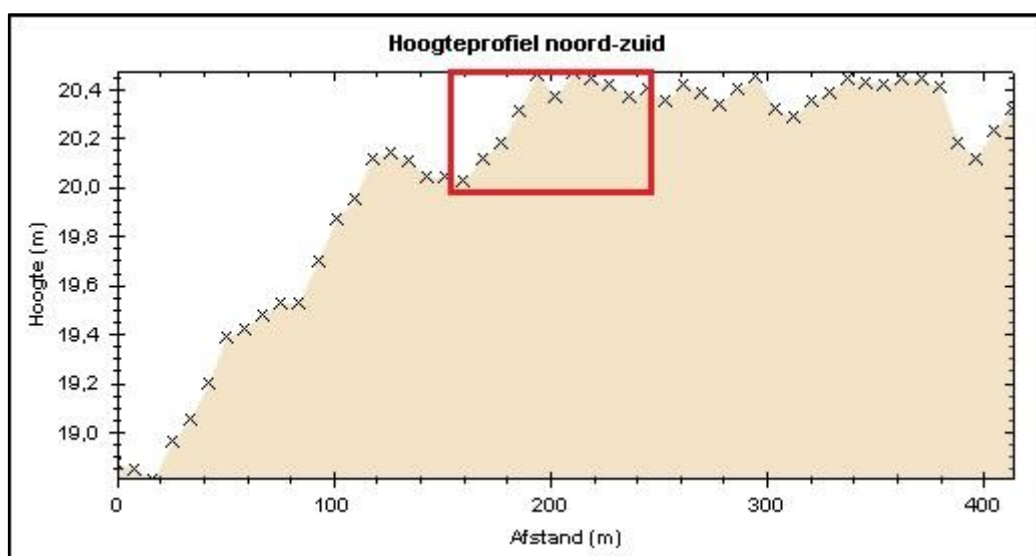
Het terrein bevindt zich op de noordelijke helling van de Leievallei, op een hoogte van ca. 20 tot 20.5mTAW. Op deze helling wordt het reliëf doorsneden door meerdere waterlopen (cf. hst. 3.1.1). Het studiegebied is te situeren op een hoger gelegen deel tussen de Krommebeek en een vertakking ervan (Figuur 7-Figuur 11). Dit komt duidelijk naar voor uit de hoogtekaart (figuur 10) en de hillshade (figuur 11). Een dergelijke locatie was zeker gewild voor bewoning in voorgaande periodes. Ten noorden van het studiegebied zien we een lijnvormige ophoging. Het gaat hier om de autosnelweg A19. Op ca. 2,5km ten zuiden van het studiegebied (overzichtskaart figuur 10) stroomt de Leie.

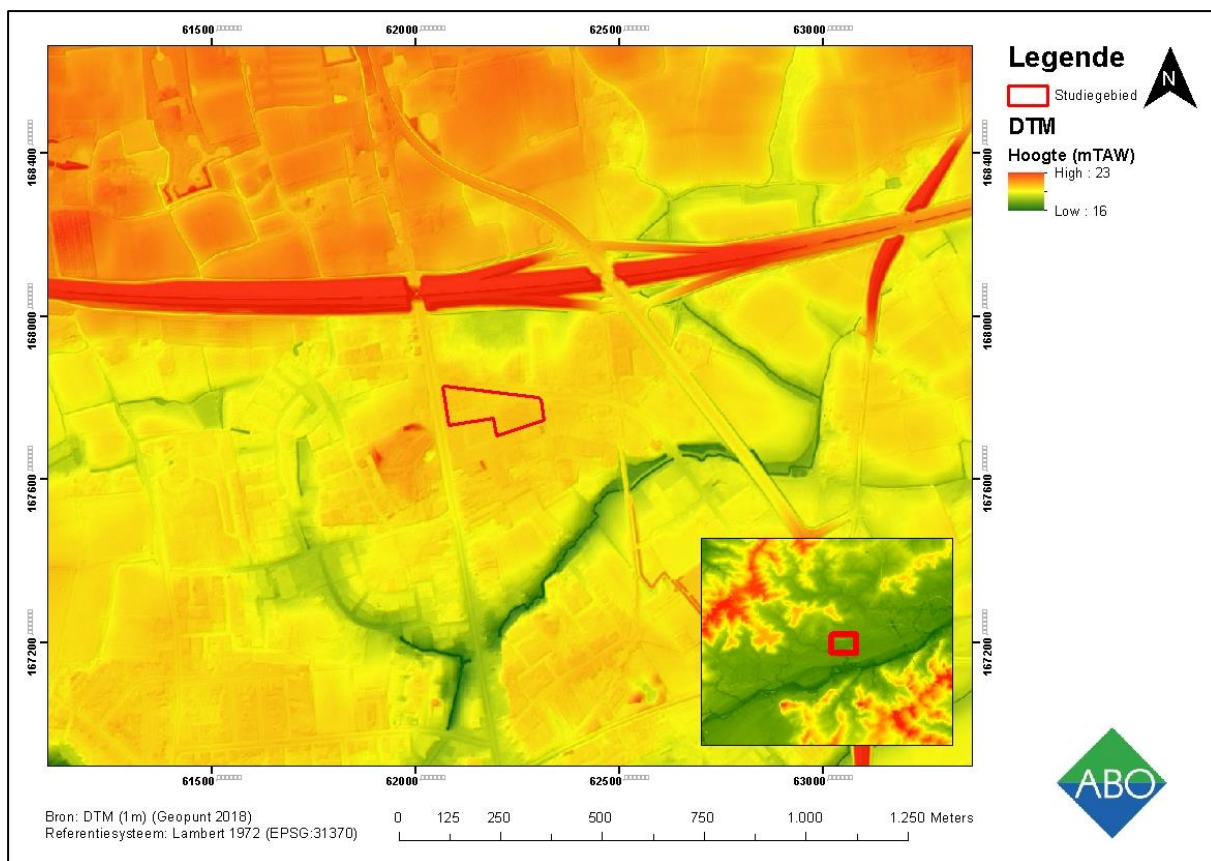
Figuur 7: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met hoogteprofiel van het studiegebied volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2018)

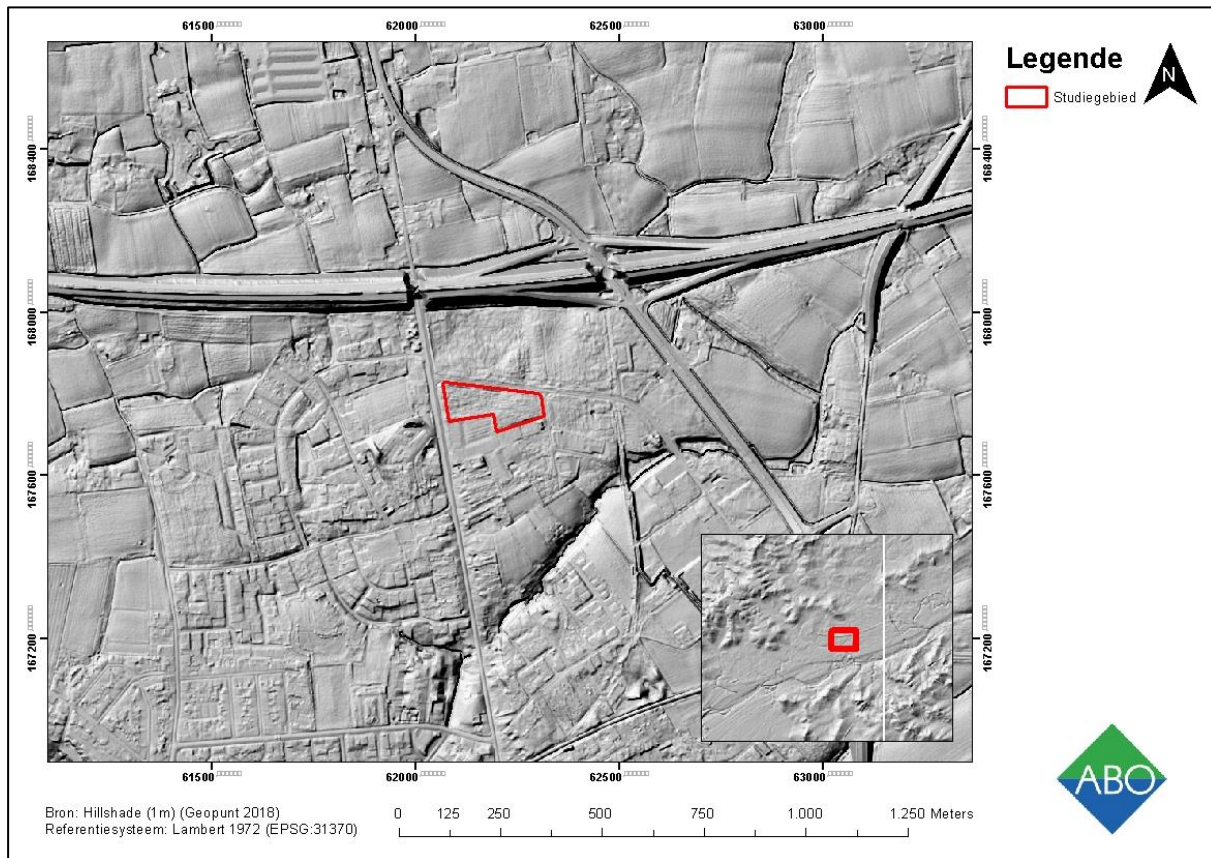
Figuur 8: Hoogteprofiel volgens een west-oost-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 9: Hoogteprofiel volgens een noord-zuid-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

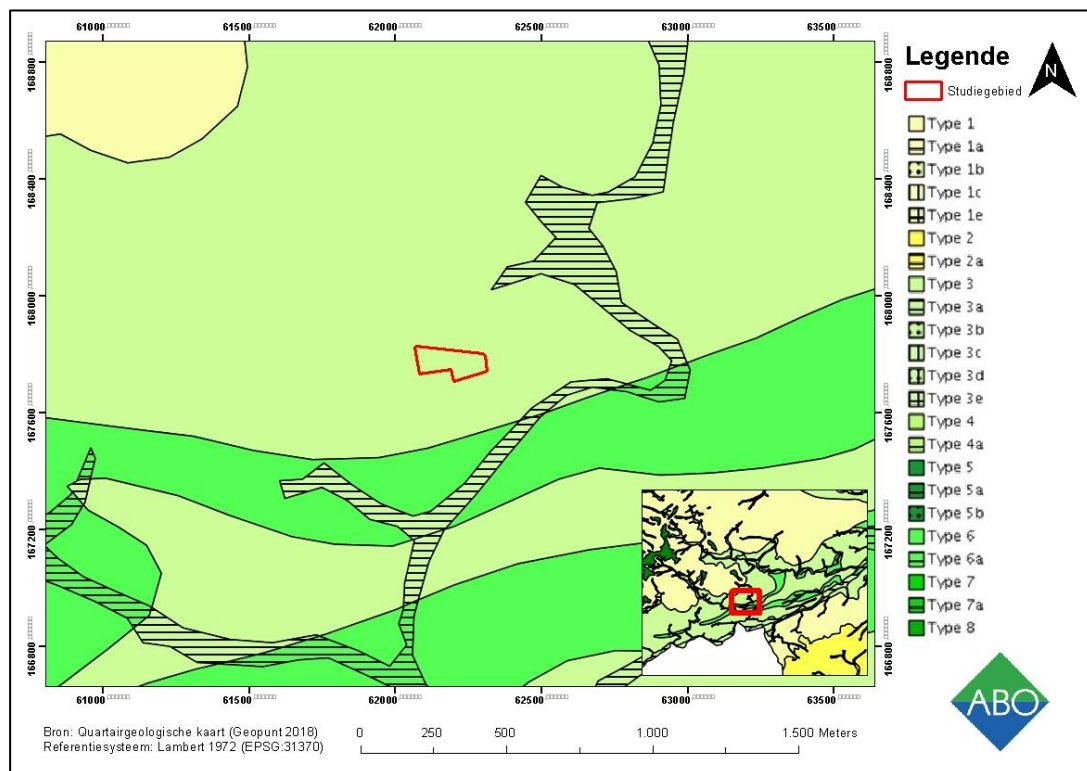
Figuur 10: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

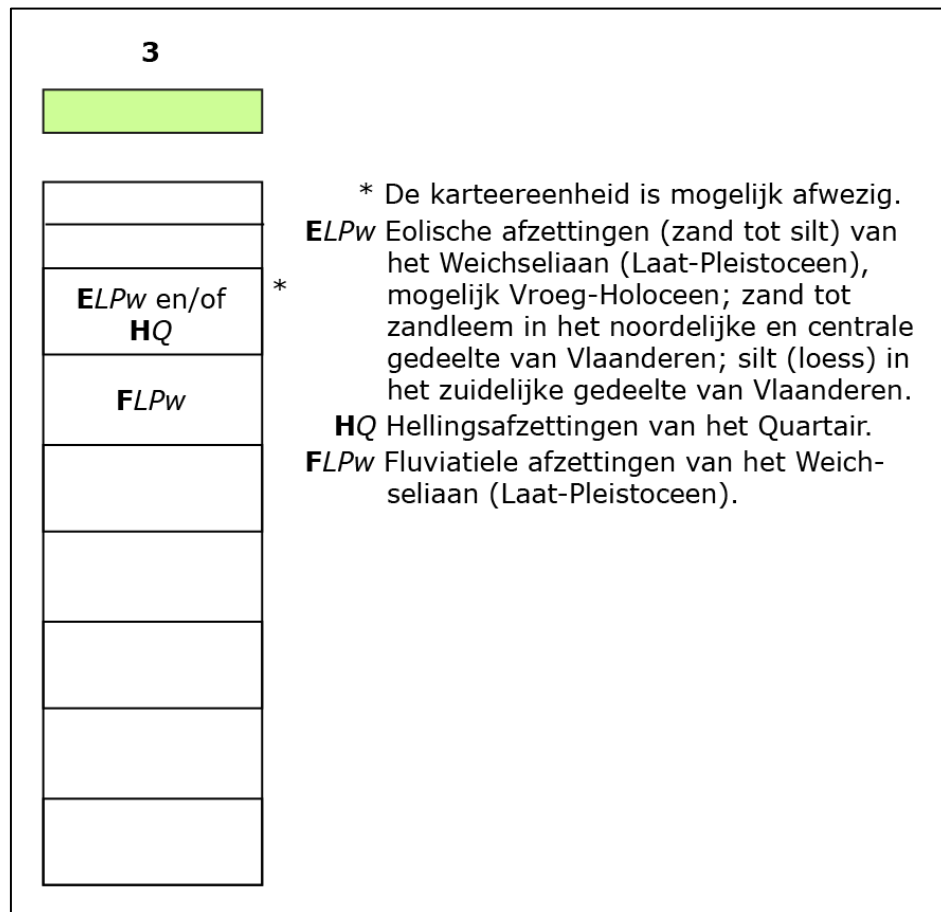
Figuur 11: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

De Quartairgeologische sequentie (type 3) bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Bovenop deze afzettingen kunnen mogelijke Quartaire hellingsafzettingen worden aangetroffen. Het pakket wordt afgedekt door eolische afzettingen (zandig) uit het Weichseliaan. Een landschappelijke analyse van het studiegebied duidt er dan ook op dat het terrein gelegen is op een lokale dekzandrug die tijdens het Weichseliaan is ontstaan. De dekzandrug werd immers gevormd door het opstuiven van zandig materiaal uit de rivierbeddingen (Dhaeze et al. 2015). Het terrein is dus hoger gelegen in het landschap wat het aantrekkelijk zal gemaakt hebben voor bewoning in vroegere tijden.

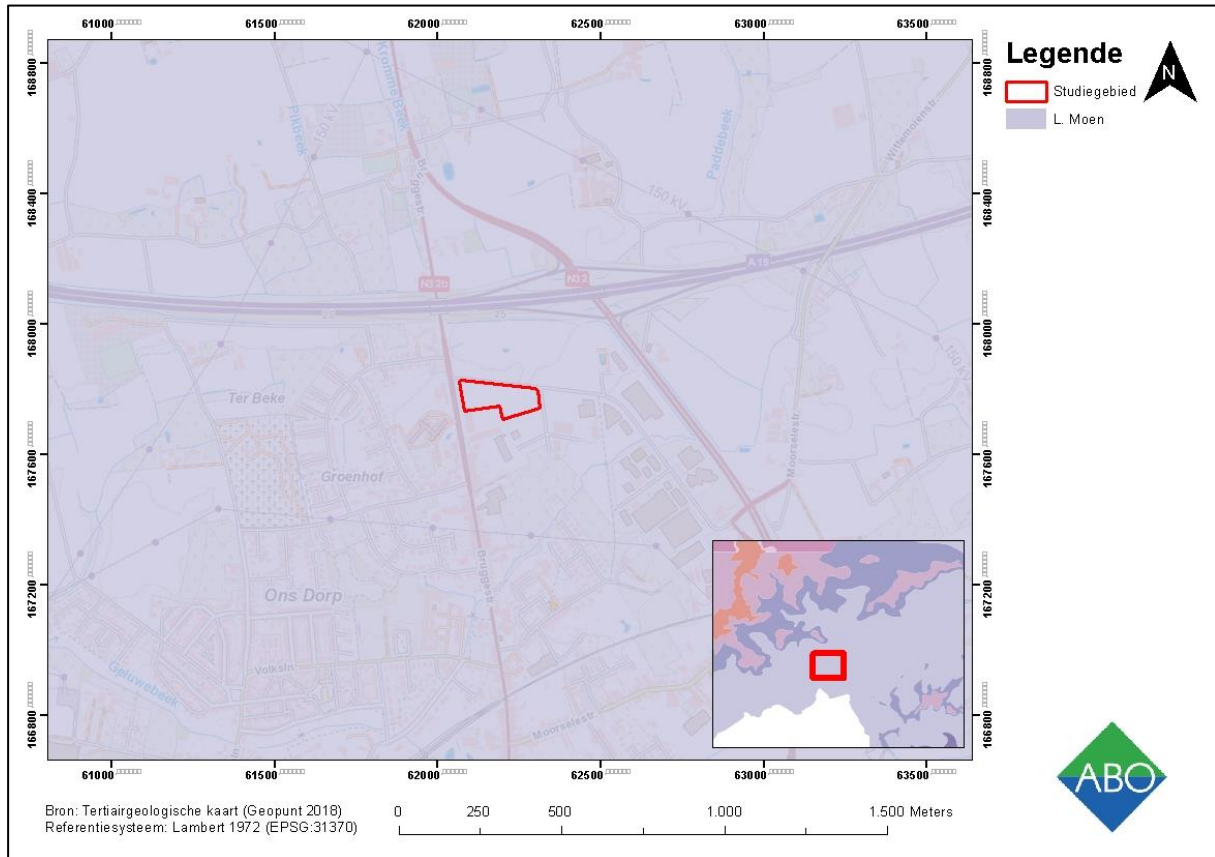
Figuur 13: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

Figuur 14: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2018)

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

Het studiegebied is gelegen in het Lid van Moen dat deel uitmaakt van de Tertiaire Formatie van Kortrijk (Figuur 15). Dit heeft een grijze kleur, een kleiige tot siltige textuur, is sterk kleihoudend en bevat kleilagen en *Nummulites planulatus* (DOV 2018).

Figuur 15: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

3.2.4 BODEMEROSIEKAART

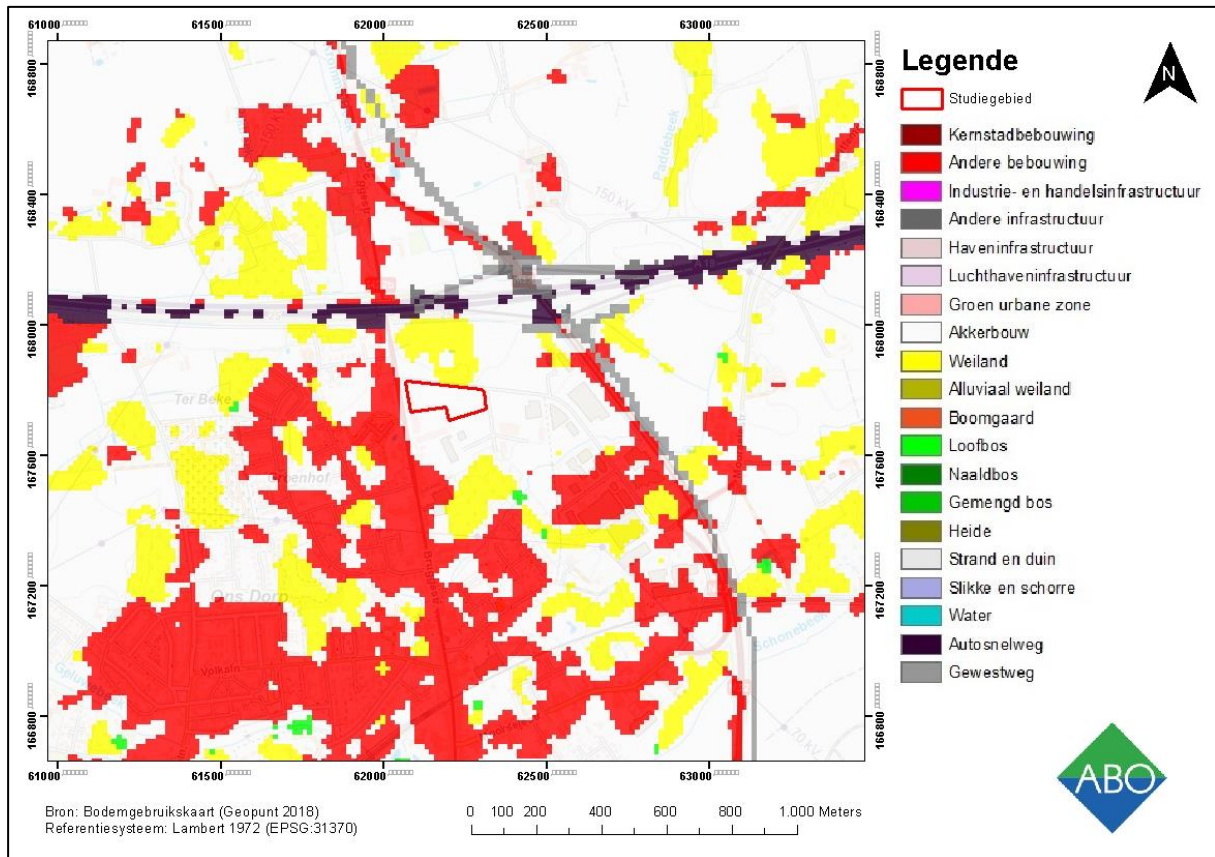
De bodemerosie ter hoogte van het perceel is zeer laag (Figuur 16). Hoewel er voor het meest noordelijke deel geen informatie beschikbaar is, kan worden aangenomen dat dit hetzelfde is als het omliggende gebied (*in casu*: zeer laag). Gezien de zeer lage bodemerosie is de bewaringstoestand van mogelijke archeologische resten vrij gunstig.

Figuur 16: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Het terrein is momenteel in gebruik als akkerland (Figuur 17). De meest recente versie van het bodemgebruikbestand dateert van 2001, wanneer de industriezone Menen-Oost nog niet werd opgericht. Bijgevolg is het bodemgebruiksbestand niet *up-to-date*. Het bodemgebruik binnen het studiegebied is echter wel ongewijzigd gebleven tussen 2001 en de huidige situatie. Op het gewestplan bevindt het studiegebied zich in een bedrijvenzone.

Figuur 17: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris archeologische zone	Buiten archeologische zone
Landschapsatlas	Niet relevant
Inventaris bouwkundig erfgoed	Niet relevant
Beschermde monumenten	Niet relevant
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet relevant
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.1
Inventaris historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet binnen GGA gelegen
Bekrachtigde archeologienota's in de omgeving	Relevant, cf. 4.1.2
Wereldoorlog relictten	Niet relevant
Andere historisch/ archeologische relictten	Geen relictten in de buurt (< 1km)
Cartografische bronnen	
Frickxkaart (ca. 1712)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg maar wel vermeld, cf. 4.2.1
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.4
Popp-kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.2.5
Militaire kaarten Eerste Wereldoorlog	Relevant, cf. 4.3
Orthofoto 1971	Relevant, cf. 4.4
Orthofoto 1979-1990	Relevant, cf. 4.4
Orthofoto 2008	Relevant, cf. 4.4
Orthofoto 2013-2015	Relevant, cf. 4.4

Figuur 18: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.1.1 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Het bouwkundig erfgoed in de omgeving bestaat uitsluitend uit bebouwing uit de 19de en 20ste eeuw. Dit heeft weinig relevantie voor de afweging van het archeologisch potentieel.

4.1.2 BESCHERMDE MONUMENTEN

Er zijn geen beschermde monumenten terug te vinden in de omgeving van het studiegebied.

4.1.3 BESCHERMDE STADS-OF DORPSGEZICHTEN

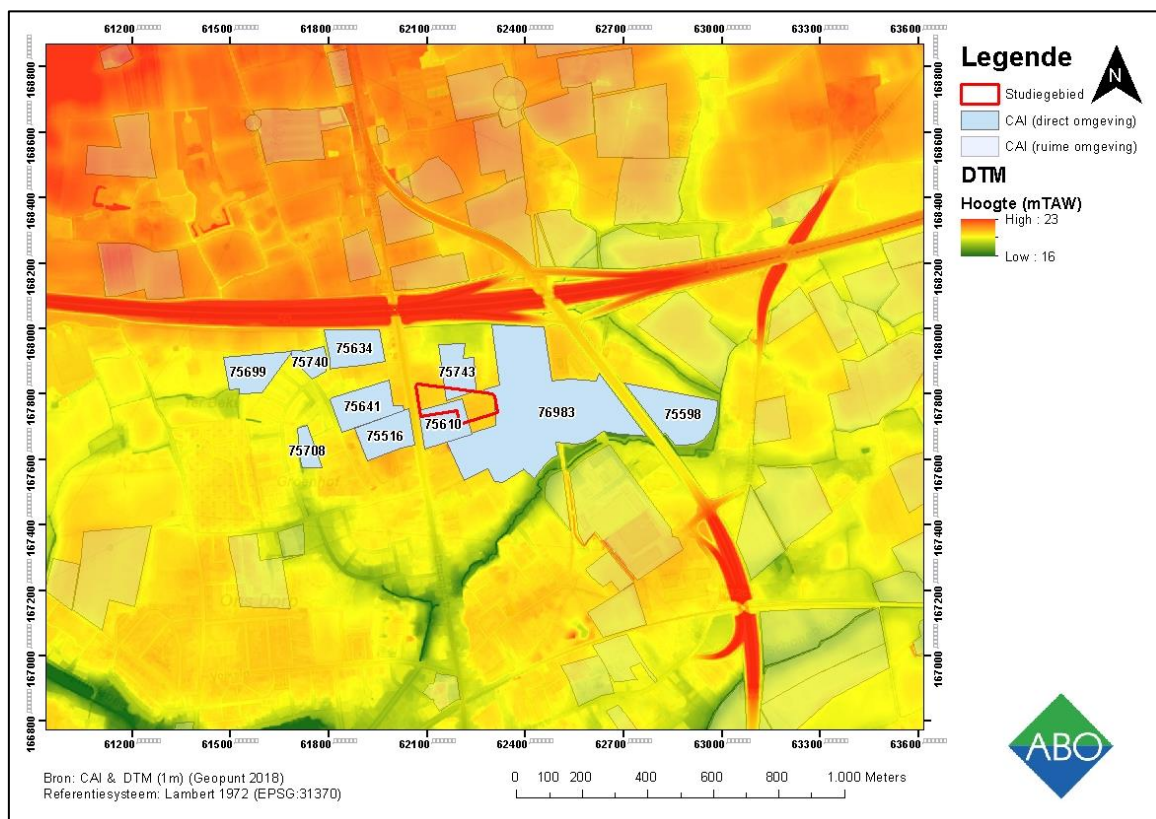
Er zijn geen beschermde stads-of dorpsgezichten in de omgeving van het studiegebied.

4.1.4 RELICTEN EERSTE WERELDOORLOG

Hoewel er geen relictten uit de Eerste Wereldoorlog werden opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed duidt dit niet op een afwezigheid van archeologische resten uit deze periode. Een meer gedetailleerde bespreking over Menen in de Eerste Wereldoorlog wordt gegeven in hoofdstuk 4.3.

4.1.5 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Vanwege de hoge densiteit aan CAI-meldingen in de omgeving, werd ervoor geopteerd om enkel de CAI-meldingen op de lokale dekzandrug in detail te bespreken (Figuur 19 en Figuur 20). Deze meldingen zijn immers het meest relevant met betrekking tot deze bureaustudie. De hoge densiteit aan archeologisch onderzoek in de omgeving duidt reeds op een hoog archeologisch potentieel. Een groot deel van deze dekzandrug werd in het begin van de jaren 2000 onderzocht door middel van een veldverkenning door Philippe Despriet (Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen). Hierbij kwamen talrijke vondsten uit onder meer het neolithicum, de Romeinse tijd en de nieuwe tijd aan het licht. Verder werd ten oosten van het studiegebied een grootschalig archeologisch onderzoek uitgevoerd door het Vlaams Instituut Onroerend Erfgoed naar aanleiding van de oprichting van het bedrijventerrein Menen-Oost in 2005-2007 (ID 76983). Verantwoordelijke archeoloog was Wouter Dhaeze. Daaruit bleek dat er een Gallo-Romeinse nederzetting en grafveld aanwezig waren. Daarnaast werden ook archeologische resten uit de steentijden, middeleeuwen en Eerste Wereldoorlog aangetroffen. Tot slot werden ook enkele sites met walgracht opgenomen in de CAI. Op basis hiervan kan worden vastgesteld dat het archeologisch potentieel ter hoogte van het studiegebied hoog is, vooral wat betreft de Romeinse periode.

Figuur 19: Alle CAI-meldingen in de omgeving weergegeven op een DTM (Centraal Archeologische Inventaris 2018 / Geopunt 2018)

ID	Omschrijving	Datering	Afstand tot studiegebied
75516	Losse vondst	Romeinse tijd	ca. 160m
75598	Veldprospectie Moorselestraat II	Neolithicum, Romeinse tijd en 17 ^{de} eeuw	ca. 680m
75610	Veldprospectie Bruggestraat II	Laat-neolithicum, Romeinse tijd, late middeleeuwen	Deels binnen studiegebied
75634	Losse vondst	Late middeleeuwen	ca. 330m
75641	Veldprospectie H. Dunantlaan I	Steentijden en 16 ^{de} eeuw	ca. 250m
75699	Veldprospectie H. Dunantlaan II	Neolithicum, Romeinse tijd, 16 ^{de} eeuw	ca. 575m
75708	Veldprospectie Groenhof	17 ^{de} eeuw	ca. 465m
75740	Site met walgracht	Late middeleeuwen	ca. 445m
75743	Site met walgracht	Late middeleeuwen	Deels binnen studiegebied
76983	Opgraving Menen-Oost	Mesolithicum, neolithicum, Romeinse tijd, middeleeuwen, WO I	Aangrenzend aan de oostelijk zijde van het studiegebied

Figuur 20: Overzichtstabel CAI (directe omgeving) (Centraal Archeologische Inventaris 2018)

- ID 75516
Bij het uitgraven van de funderingen voor het ziekenhuis werd in 1982 een fragment van een dolium aangetroffen (Despriet 2009a).
- ID 75598
Tijdens veldprospecties in 2000, 2007 en 2008 werden archeologische resten uit het neolithicum, de Romeinse tijd en nieuwe tijd aangetroffen. De neolithische vondsten omvatten onder meer 118 silexartefacten waaronder klingen, een splinter van een gepolijste bijl, schrabbers en kernen. Het Romeins materiaal bestaat uit een kraaltje van blauwe glaspasta en een wandscherf van zachtgebakken aardewerk. Daarnaast werd ook aardewerk uit de 17de eeuw aangetroffen waaronder bruinrood loodgeglazuurd aardewerk, slibversierd aardewerk, steengoed, faience, porselein. Verder werden Waldglas en pijpfragmenten ingezameld (Despriet 2008; Despriet 2009b).
- ID 75610
Bij veldprospecties (2000-2003) werden – deels binnen het huidige studiegebied – verscheidene neolithische, Romeinse en middeleeuwse vondsten geregistreerd. De oudste vondsten dateren uit het laat-neolithicum. Het gaat onder meer om een gevleugelde pijlpunt, een transversale pijlpunt, schrabbers, klingen, afslagen, geretoucheerde artefacten en ruw silexmateriaal. Het Romeins vondstmateriaal bestaat uit een glazen beker en een terra sigillata fragment uit centraal- of Oost-Gallië. Tot het middeleeuws aardewerk behoren onder meer

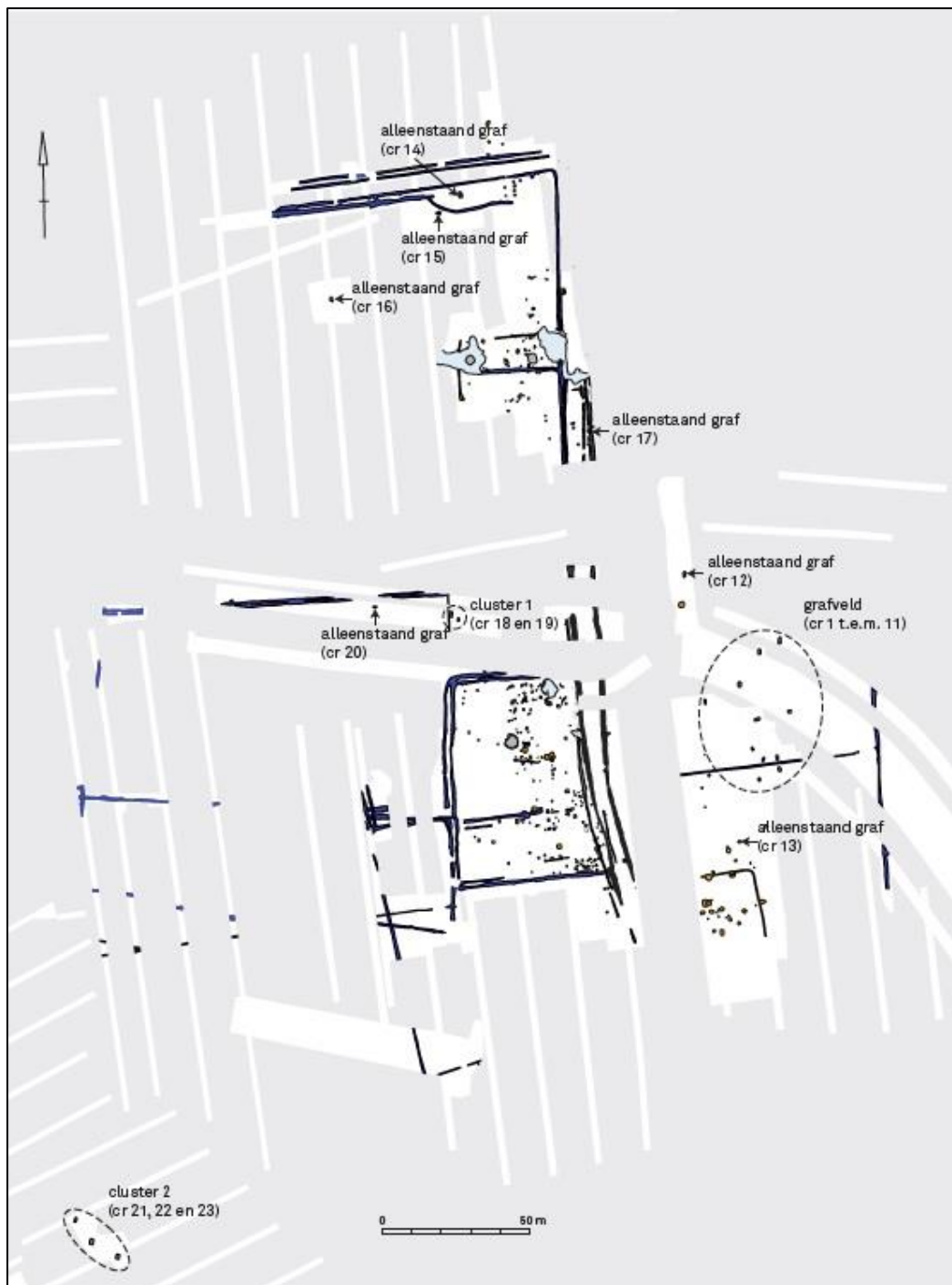
grijs reducerend gebakken aardewerk, bruinrood aardewerk, slibversierd aardewerk, steengoed, faïence, porselein en pijpfragmenten (Despriet 2009a).

- ID 75634
Bij een controle van werken op de hoek van de H. Dunantstraat en Ter Beke werden twee laatmiddeleeuwse fragmenten van een drinknapje uit Siegburgsteengoed teruggevonden (Despriet 2002).
- ID 75641
Bij een veldprospectie in 2001 werd lithisch materiaal uit de steentijden ingezameld door Philippe Despriet. Verder werd grijs reducerend gebakken aardewerk, bruinrood, loodgeglazuurd aardewerk, slibversierd aardewerk, faïence en Westerwald steengoed teruggevonden (Despriet 2002).
- ID 75699
Bij een veldprospectie in 2002 werden klingen, afslagen, een kern, dwarse pijlpunt en schrabber ingezameld. De enige Romeinse vondst is een fragment van een kruik. Daarnaast werden ook grijs reducerend gebakken aardewerk, porselein en pijpfragmenten aangetroffen (Despriet, ongepubliceerd archief).
- ID 75708
In 2003 werd een veldprospectie uitgevoerd door dhr. Philippe Despriet. Hierbij kwamen bruinrood loodgeglazuurd aardewerk, steengoed, porselein en pijpfragmenten uit de 17de eeuw aan het licht (Despriet, ongepubliceerd archief).
- ID 75740
Een laatmiddeleeuwse site met walgracht (het Goed ter Beke) werd door middel van veldprospectie gedateerd. Er werden vondsten vanaf de late middeleeuwen aangetroffen (Despriet 2009).
- ID 75743
In het noorden van het studiegebied was een site met walgracht gelegen. Deze werd bij de aanleg van het bedrijventerrein Menen-Oost verwijderd (zie hfst. 4.4).
- ID 76983
Naar aanleiding van de oprichting van het bedrijventerrein Menen-Oost werd in 2005-2007 een archeologisch onderzoek uitgevoerd door het Agentschap Onroerend Erfgoed (toenmalige VIOE). Het archeologisch onderzoek was opgesplitst in een vooronderzoek in de vorm van proefsleuven, gevolgd door een opgraving op de meest relevante zones.

De oudste archeologische resten zijn in het mesolithicum en neolithicum te dateren, waaronder een waterkuil (Michelsberg-cultuur) en verscheidene vuurstenen werktuigen en afslagen (Verbrugge et al. 2009; Dhaeze 2015) (figuur 21).

Figuur 21: Foto van een waterkuil van de Michelsbergcultuur (Verbrugge et al. 2009)

Figuur 22: Grondplan van een Gallo-Romeinse nederzetting aan de Kortewaagstraat te Menen (Dhaeze et al. 2015)

Er werden hoofdzakelijk sporen en vondsten uit de Romeinse tijd aangetroffen. Het gaat om Gallo-Romeinse nederzettingssporen (paalkuilen, kuilen, grachten, greppels, waterputten, sporen van een smederij), funeraire sporen (brandrestengraven) en een Romeinse weg (*diverticulum*) (Dhaeze et al. 2015) (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Op basis van deze resultaten kon geconcludeerd worden dat de Gallo-Romeinse nederzetting continu bewoond was tussen het midden van de 1ste eeuw tot het einde van de 3de eeuw (Dhaeze et al. 2015).

De archeologische resten uit de middeleeuwen kunnen opgedeeld worden in een vroeg-, vol- en laatmiddeleeuwse fase. Tot de vroegmiddeleeuwse (Merovingische) vondsten behoren een

randfragment van een glazen beker (type Feyeux 51 of 52) en een fibula van het slangentype (Van Bellingen type 6.2). Er werden geen sporen uit deze periode aangetroffen. Vanaf de volle middeleeuwen zijn er opnieuw sporen aanwezig. Het gaat om een grote concentratie paalkuilen, grachten en kuilen in de meest oostelijke sector van het opgravingsvlak. Hierbij werd roodbeschilderde waar of vroeg-steengoed gevonden. De laatmiddeleeuwse fase wordt gekenmerkt door vondstconcentraties in het oosten en zuiden van het opgravingsvlak. Het gaat om grijs reducerend gebakken en slibversierd aardewerk, pijpfragmenten, steengoed, faïence en majolica, porselein, glas, lood, brons en munten.

Daarnaast werden ook twee Duitse oefenloopgraven uit de Eerste Wereldoorlog geregistreerd. In de loopgraven werden kogelhulzen, een fragment van een geëmailleerde drinkfles en een gamel teruggevonden (Dhaeze et al. 2015).

4.1.6 BEKRACHTIGDE ARCHEOLOGIENOTA'S IN DE OMGEVING

De enige bekrachtigde archeologienota in de omgeving stemt volledig overeen met het huidige studiegebied. Binnen het kader van een stedenbouwkundige aanvraag voor de oprichting van een kantorenzone werd in 2017 een bekrachtigde archeologienota opgesteld door ADEDE (Janssens 2017; ID 3958). Omdat de bouwplannen werden gewijzigd diende een nieuwe archeologienota opgemaakt te worden. Hierbij werd geconcludeerd dat er mogelijk silexartefacten uit de steentijden kunnen worden aangetroffen. Verder is er een hoge verwachting naar sporen uit de Romeinse periode, middeleeuwen, nieuwe tijden en Eerste Wereldoorlog. Dit is hoofdzakelijk gebaseerd op het uitgebreid archeologisch onderzoek van het VIOE in 2005-2007 bij de aanleg van het bedrijventerrein Menen-Oost.

Binnen het kader van de eerdere archeologienota werden controleboringen uitgevoerd (Figuur 23). Deze boringen wezen uit dat het noordelijk deel van het terrein sterk genivelleerd was voor de oprichting van de bedrijvenzone Menen-Oost (Figuur 24). Bijgevolg is de bodemopbouw in het noordelijk deel van het terrein sterk verstoord. Er is dan geen potentieel tot kennisvermeerdering meer mogelijk (Janssens 2017). De bodemopbouw van het zuidelijk deel van het terrein is wel bewaard gebleven. Binnen deze bodemprofielen werd de B-horizont vastgesteld tussen 60 à 75cm diepte, onder een ploeglaag (30-35cm) en overgangshorizont (30-40cm) (Janssens 2017) (Figuur 25). Voor een gedetailleerde bespreking van de controleboringen verwijs ik naar de bekrachtigde archeologienota met ID 3958. Gezien de verstoring in het noordelijk gedeelte van het terrein kan het terrein opgedeeld worden in 2 zones: een noordelijk gedeelte dat vrijgegeven kan worden en een zuidelijk, onverstoord gedeelte dat eventueel in aanmerking kan komen voor verder onderzoek (figuur 26).

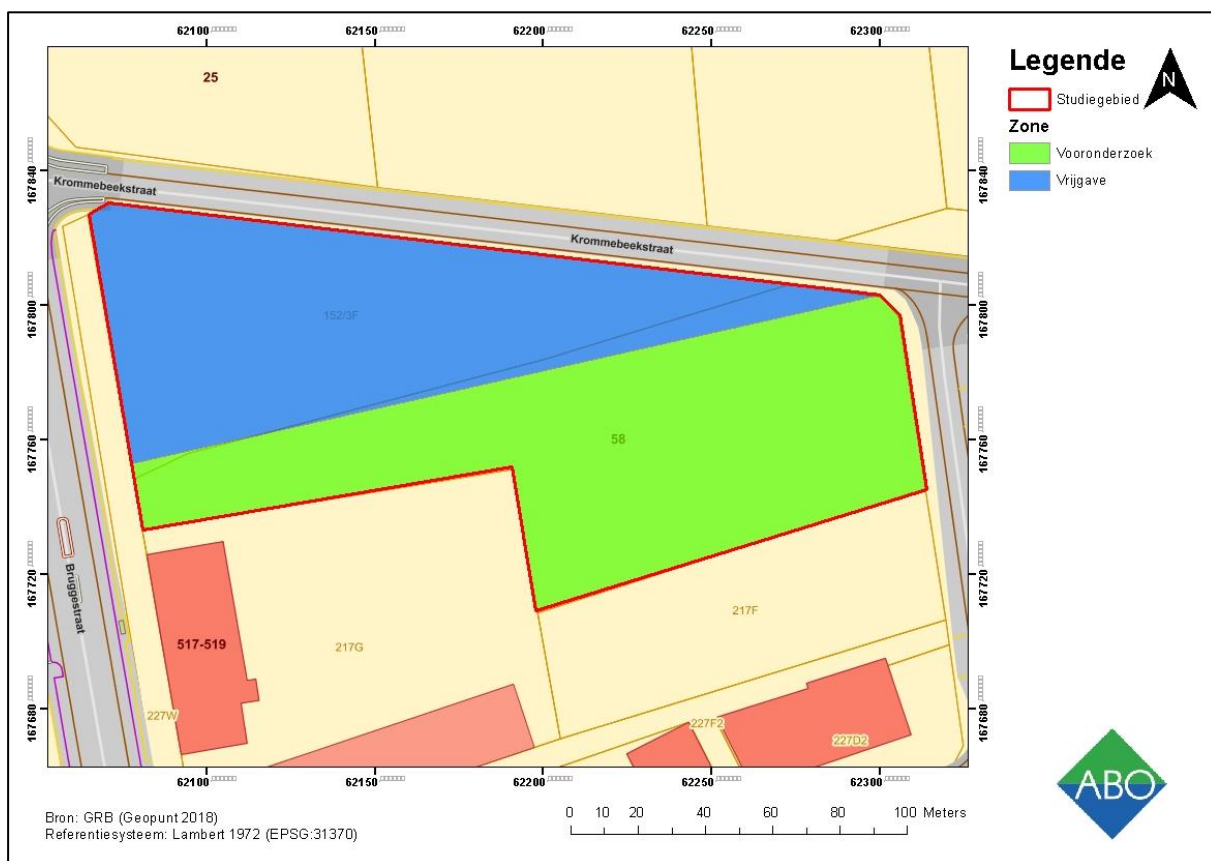
Figuur 23: Boorplan van de controleboringen uitgevoerd door ADEDE (Janssens 2017)

7	0-25: Verstoorde, sterk verdroogde toplaag met steenpuinfragmenten	
	25-...: Ondoordringbare laag, waarschijnlijk steenpuin	

Figuur 24: Foto van controleboring 7 in het noordelijk deel van het studiegebied (Janssens 2017)

2	<u>0-30</u>: Sterk verdroogde toplaag, onverstord, lichtgrijs, stoffig, Ap1 <u>30-70</u>: Geelbruine zandleem <u>70-85</u>: Licht grijze, compact en licht kleiige zandleem met roestverschijnselen ter hoogte van 80cm.	
---	---	--

Figuur 25: Foto van controleboring 2 in het zuidelijk deel van het studiegebied (Janssens 2017)

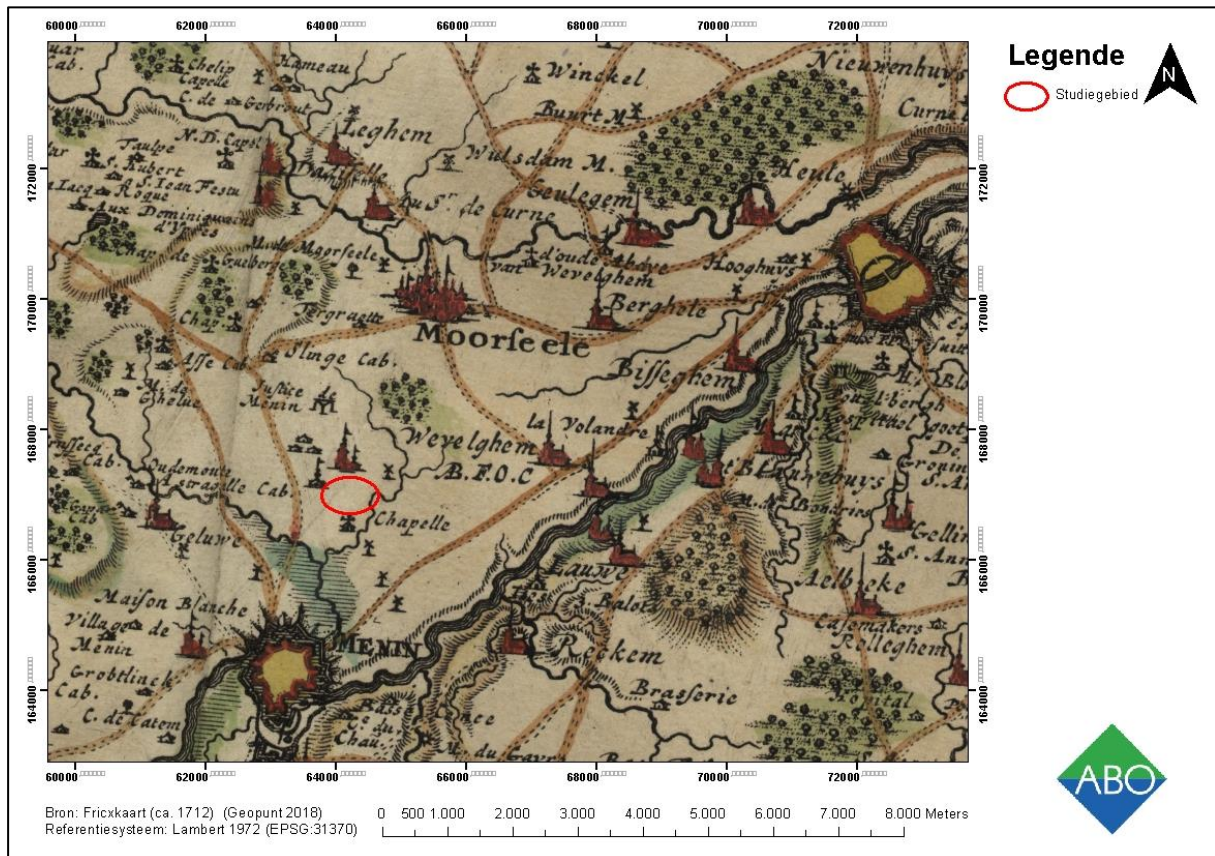

Figuur 26: Zoneringskaart met aanduiding van zone voor vrijgave (blauw) en zone voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek (groen) weergegeven op het GRB (Geopunt 2018)

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.2.1 FRICXKAART (1712)

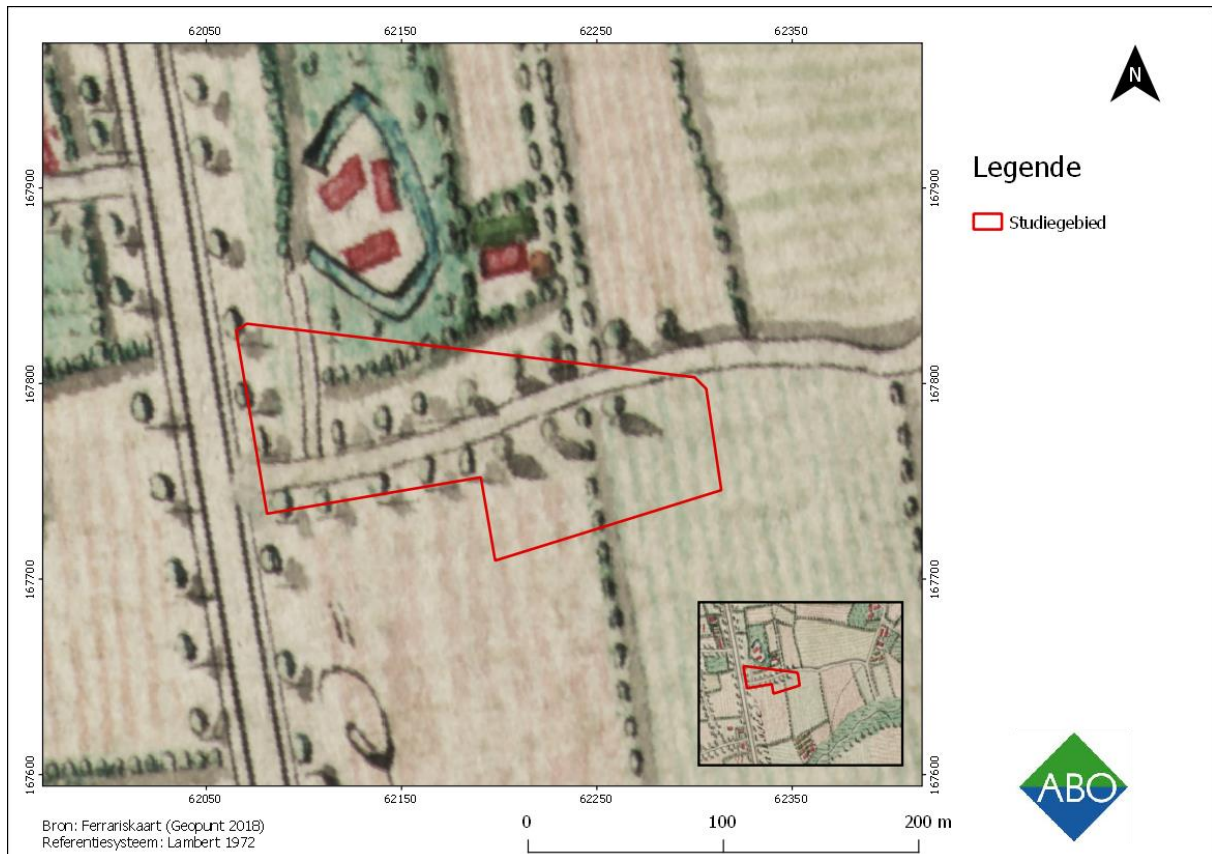
De beperkte graad van detail op de Fricxkaart laat niet toe om het studiegebied gedetailleerd te bestuderen. De locatie kan echter ruw ingeschat worden op basis van de omgeving, ten noorden van Menen, nabij de Krommebeek. Uit de Fricxkaart kan afgeleid worden dat de gehuchten in de ruime omgeving zich voornamelijk langsheen de Leie bevinden, tussen Menen en Kortrijk (Figuur 27).

Figuur 27: Fricxkaart met ruwe aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

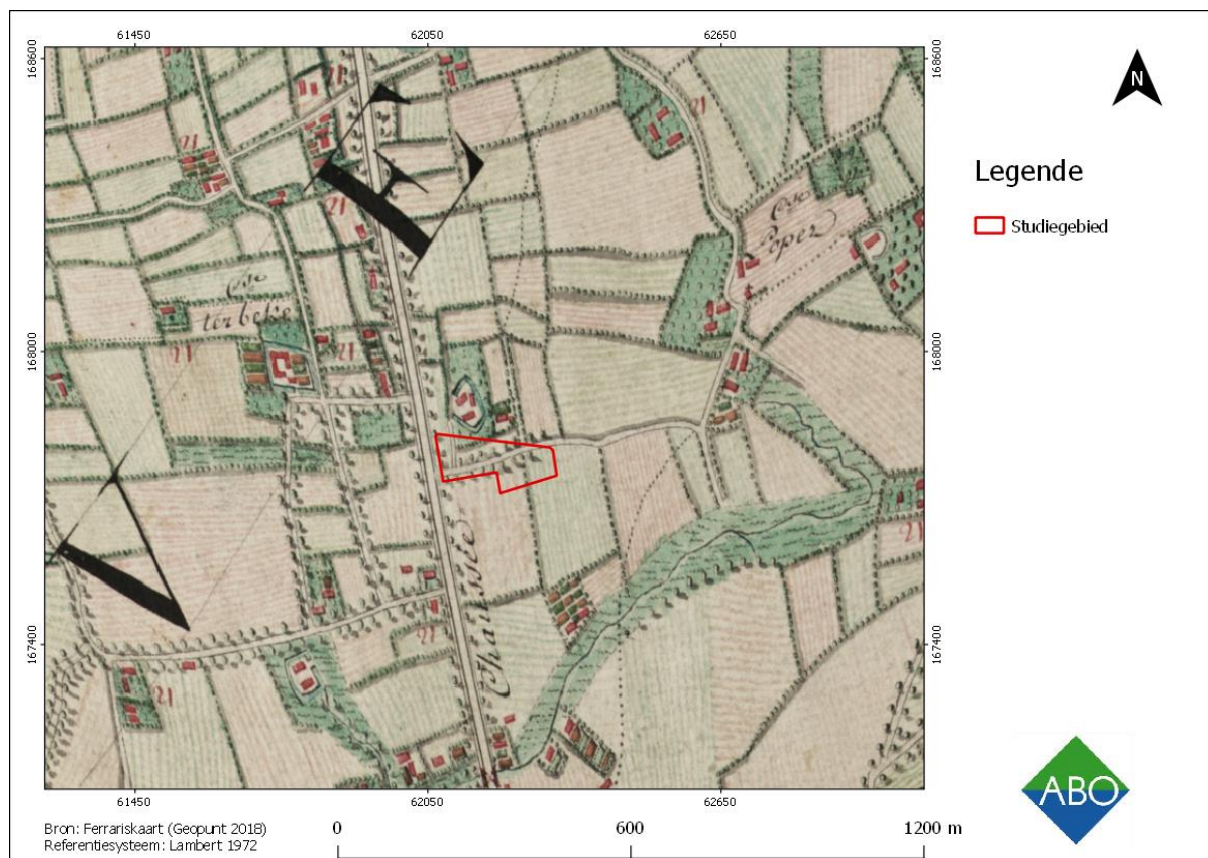
4.2.2 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

De Ferrariskaart geeft een sterk agrarisch landschap met verspreide bewoning weer (Figuur 28). De bewoning is vaak voorzien van een boomgaard. Ten zuidoosten van het studiegebied stroomt de Krommebeek, waarlangs natte weilanden aanwezig zijn. Het tracé van de Bruggestraat stemt overeen met het huidige tracé. Dwars op deze weg loopt een weg door het studiegebied, met beplanting langs weerszijden. Aangrenzend aan het noordelijk deel van het studiegebied is een site met walgracht gelegen. Op de overzichtskaart is de historische stadskern ten zuiden van het studiegebied zichtbaar.

Figuur 28: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

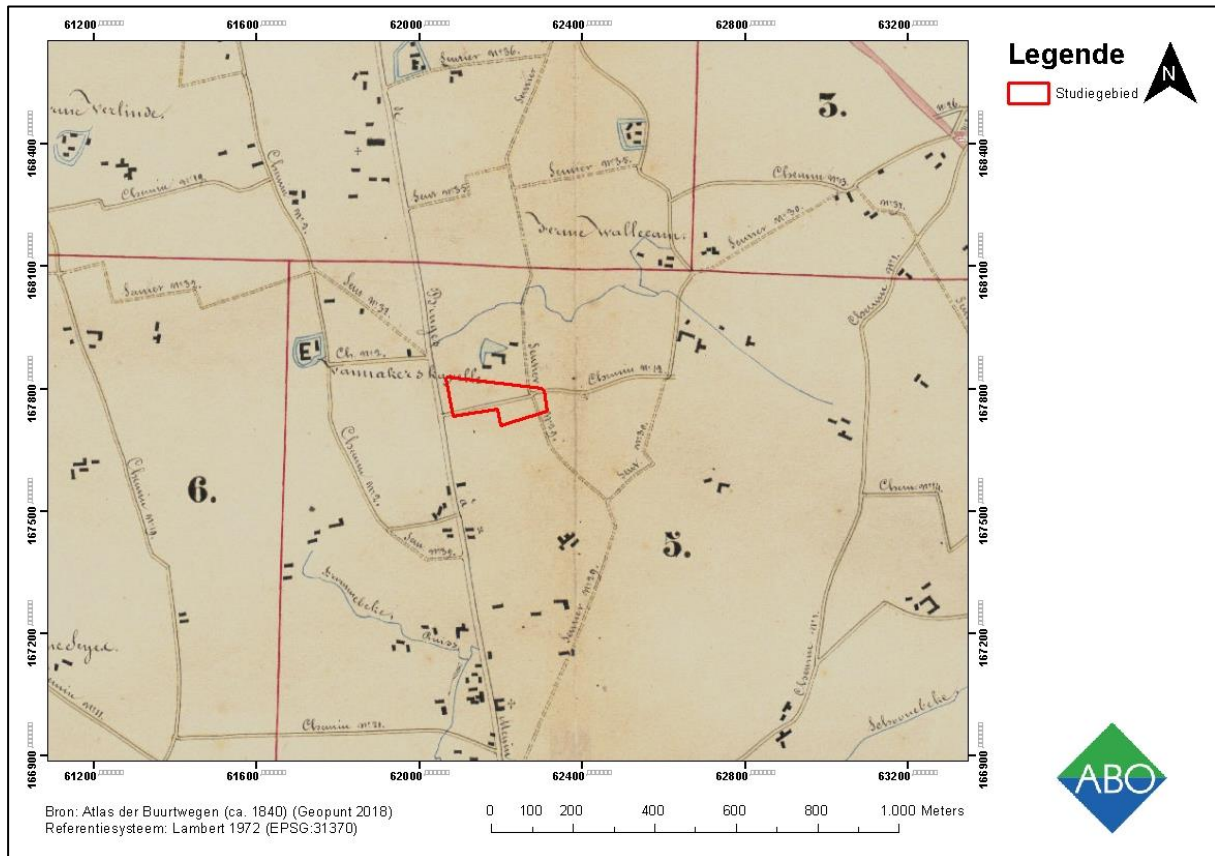
Op de Ferrariskaart voor de ruimere regio rond het studiegebied (figuur 29) zien we verspreid een aantal boerderijen en akkers liggen. Enkele van deze zijn voorzien van een naam, ten westen van het studiegebied ligt het 'Goed Ter Beke', een site met walgracht. Ten oosten van het studiegebied ligt het 'Goed Popez'. We zien dat de weg die door het studiegebied loopt uitmondt in een andere, meer oostelijk gelegen weg die ook iets groter is. Als begrenzing zijn de wegen vaak omzoomd door bomen. De akkers en erven worden begrensd door hagen.

Figuur 29: Ferrariskaart voor de ruimere regio rond het studiegebied (Geopunt 2018)

4.2.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (1841)

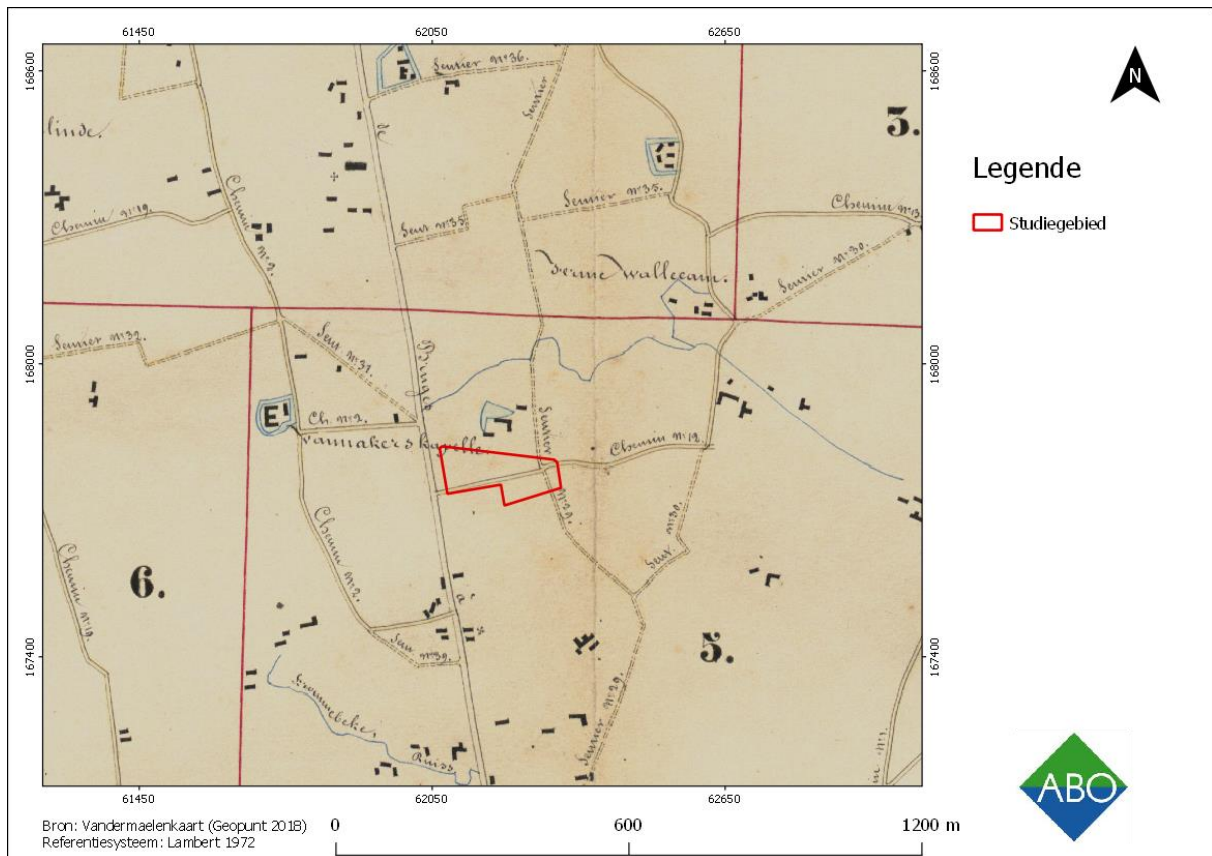
Het wegennet werd verder uitgebreid tussen de opmaak van de Ferrariskaart en de Atlas der Buurtwegen (Figuur 30). De bebouwing is nog steeds verspreid. De site met walgracht, net ten noorden van het studiegebied, is nog steeds aanwezig. De gracht omringt de gebouwen niet meer. De Krommebeek is niet meer opgetekend ten zuidoosten van het studiegebied. Op de kaart is echter wel een beek weergegeven ten noorden van het studiegebied. Ten westen van het studiegebied is het toponiem 'Vannakers kapelle' op te merken.

Figuur 30: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

4.2.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

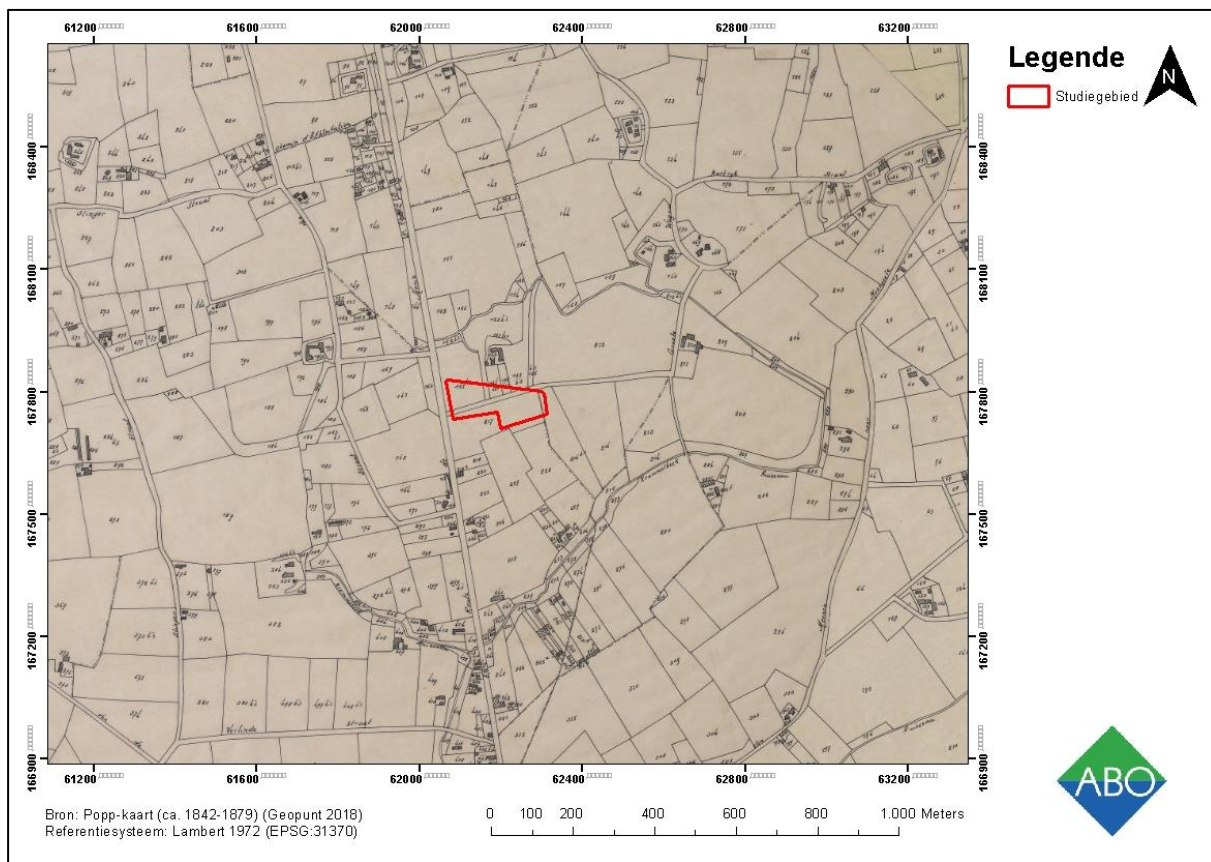
De Vandermaelenkaart geeft dezelfde situatie weer als de Atlas der Buurtwegen, met een meer gedetailleerd beeld van het landgebruik (Figuur 31). De Krommebeek is opnieuw weergegeven ten zuidoosten van het studiegebied. Net zoals bij de Ferrariskaart zijn natte weilanden opgetekend langsheen de beekvallei. Ten westen van het studiegebied staat de 'Vannakers Kapel' aangeduid.

Figuur 31: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

4.2.5 POPP-KAART (CA. 1842-1879)

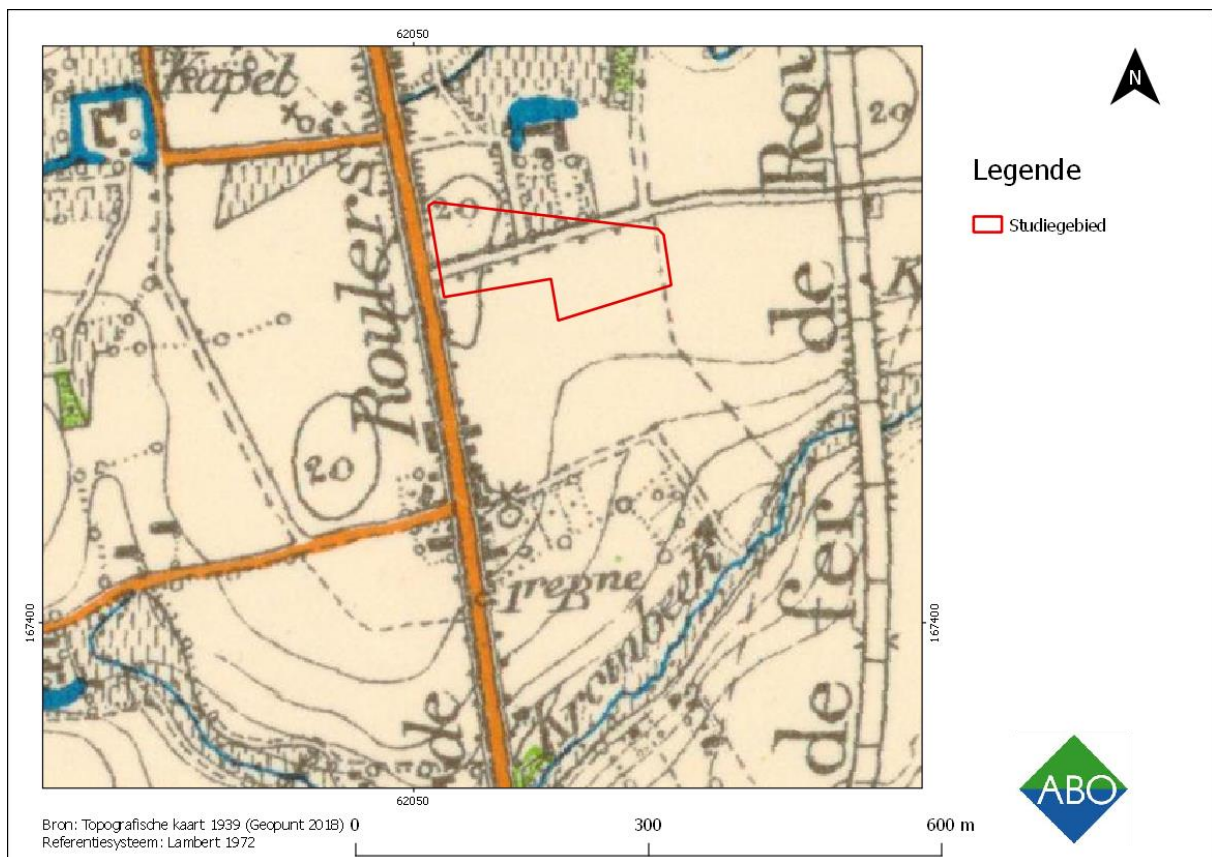
De situatie op de Popp-kaart is ongewijzigd ten opzichte van de Vandermaelenkaart (Figuur 32). De kapel is nog zichtbaar op deze kaart, maar is niet aangeduid.

Figuur 32: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

4.2.6 TOPOGRAFISCHE KAART (1939)

Op deze kaart uit 1939 (figuur 33) zien we dat de kapel en site met walgracht ten westen van het studiegebied nog steeds bestaan. Ten noorden van het studiegebied is de boerderij die op eerdere kaarten ook al te zien was nog steeds aangeduid. Op de Ferrariskaart was deze nog aangeduid als een site met walgracht. Ten oosten van het studiegebied merken we op deze kaart een spoorlijn op. Het gaat hier om de spoorlijn Menen-Roeselare. Deze is niet te zien op de Vandermaelenkaart en de Poppkaart, omdat de lijn pas in 1889 werd geopend. In 1950 werd de lijn opgeheven. De sporen werden uitgebroken in 1955. De voormalige spoorlijn is nu in gebruik als fietspad.

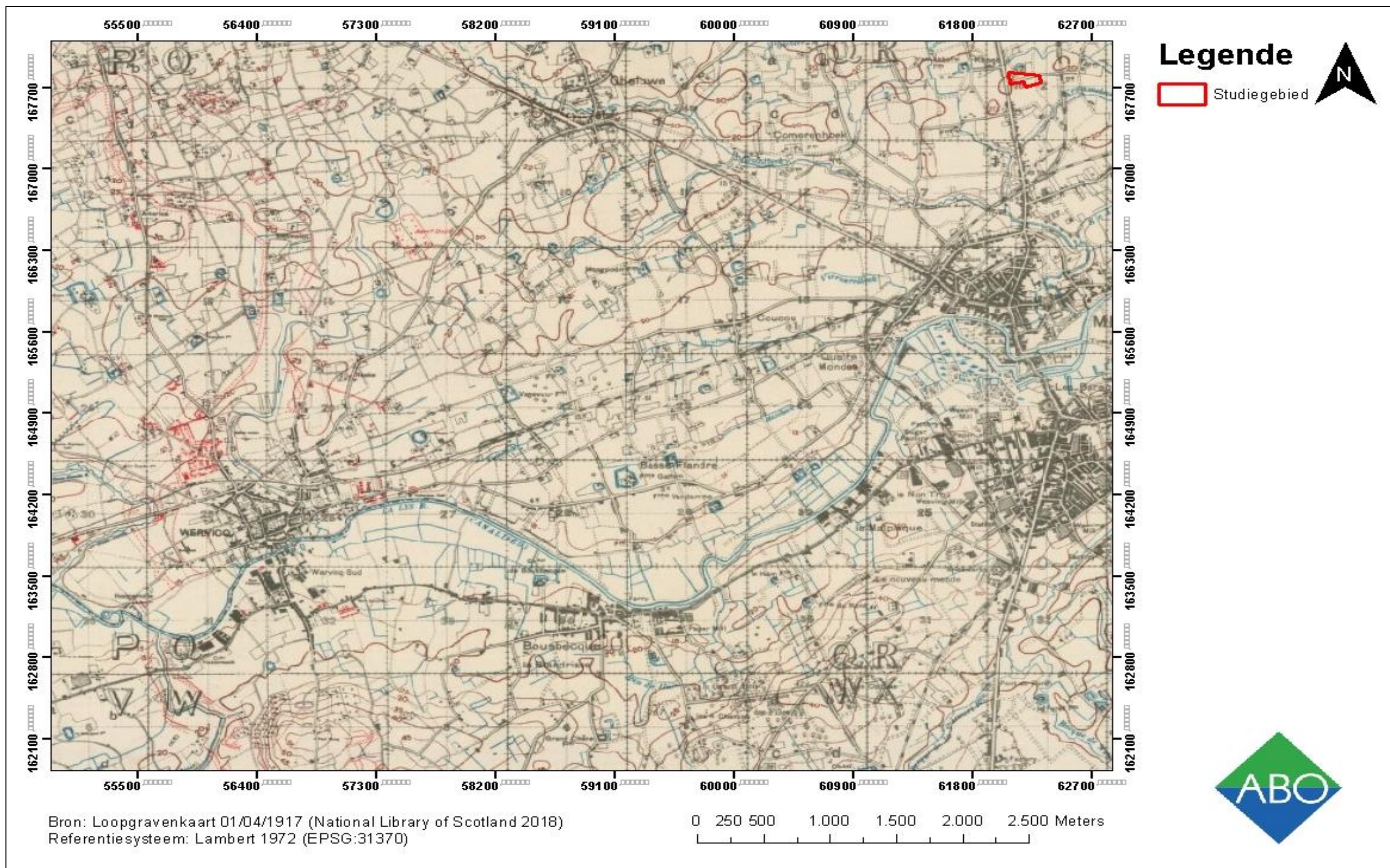

Figuur 33: Topografische kaart uit 1939 met aanduiding van het studiegebied (Cartesius 2018)

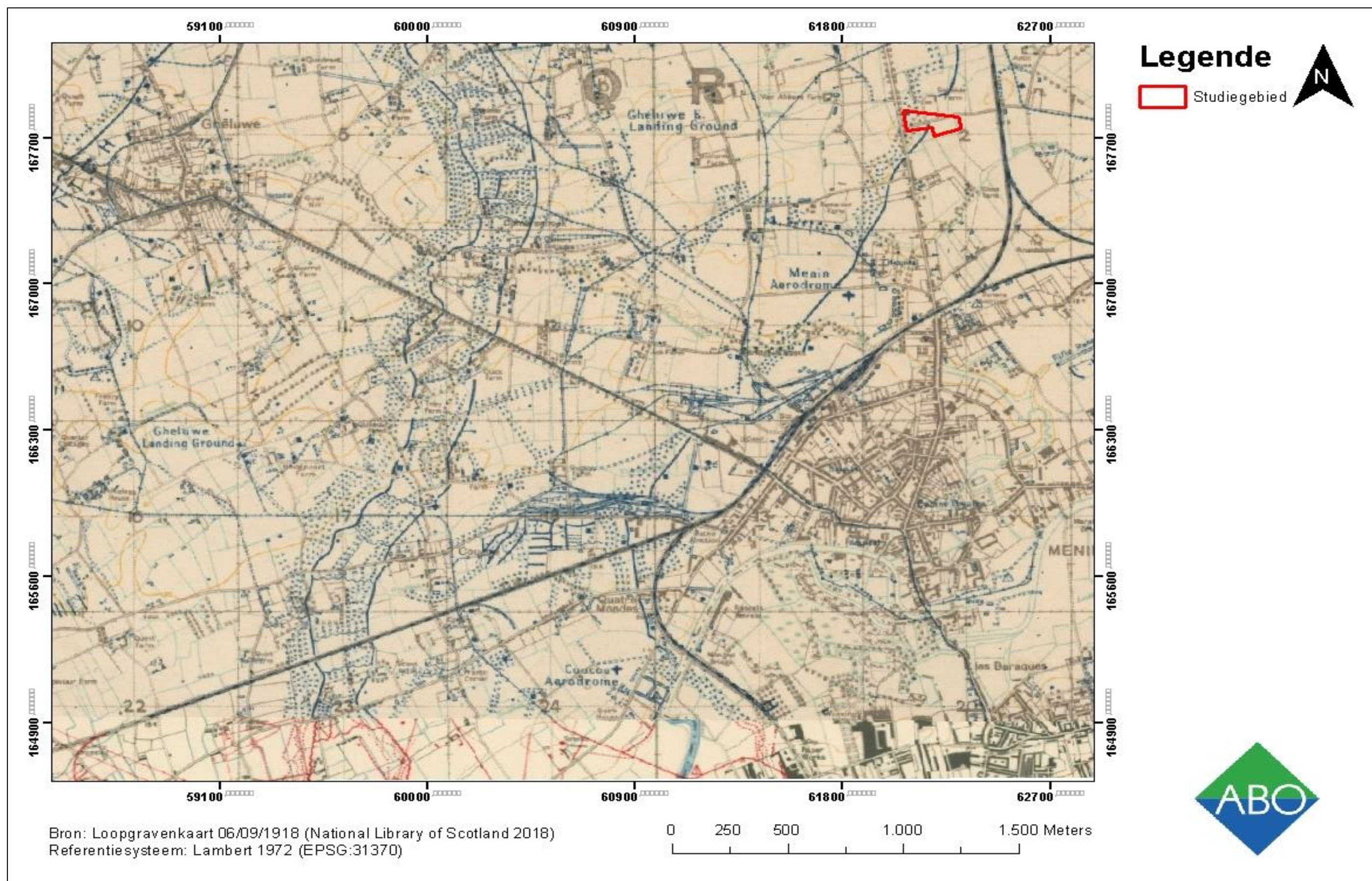
4.3 MENEN TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG (1914-1918)

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Menen bezet door het Duitse leger van 1914 tot 1918. Gedurende deze periode lag Menen achter de frontlinie, waardoor het gebruikt werd als bevoorradingspost, maar ook voor de verzorging van zieken en gewonden. Menen was dan ook een belangrijke tussenpost op weg naar Ieper. De Ieperstraat-Menenstraat was één van de belangrijkste assen tijdens de Eerste Wereldoorlog met zware bombardementen en veldslagen als gevolg.

Op de loopgravenkaarten is het verschuiven van de frontlinie richting Menen duidelijk zichtbaar. In april 1917 bevindt de frontlinie zich nog ter hoogte van Wervik (figuur 34), maar deze linie verplaatst zich steeds oostelijker, tot halverwege tussen Geluwe en Menen in september 1917 (figuur 35).

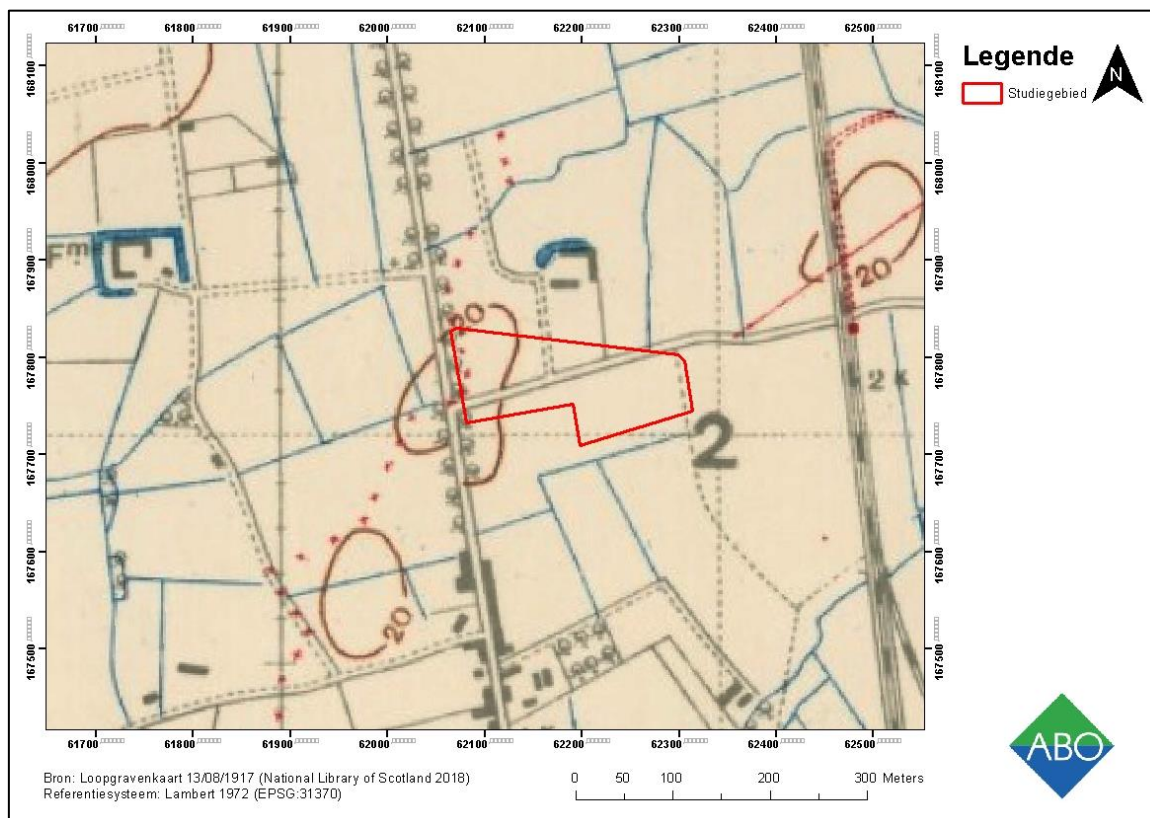

Figuur 34: Overzicht loopgravenkaart (1/04/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018)

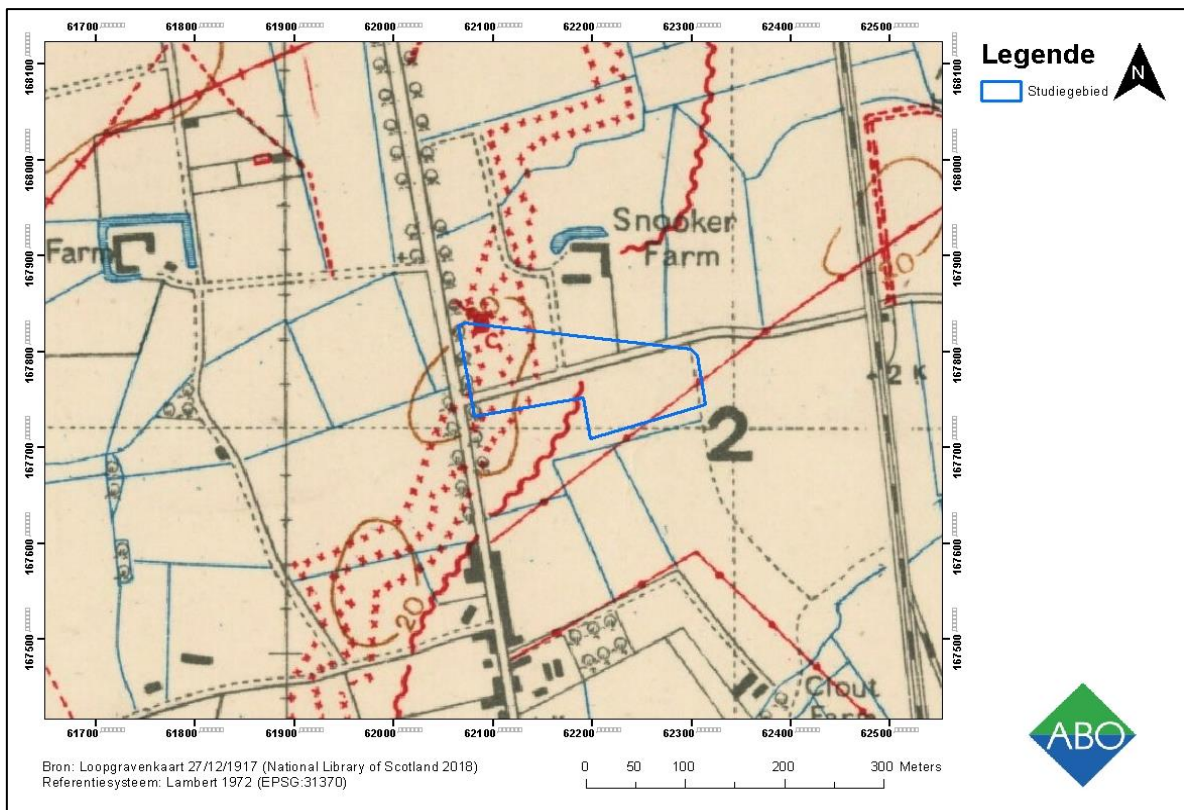

Figuur 35: Loopgravenkaart (06/09/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018)

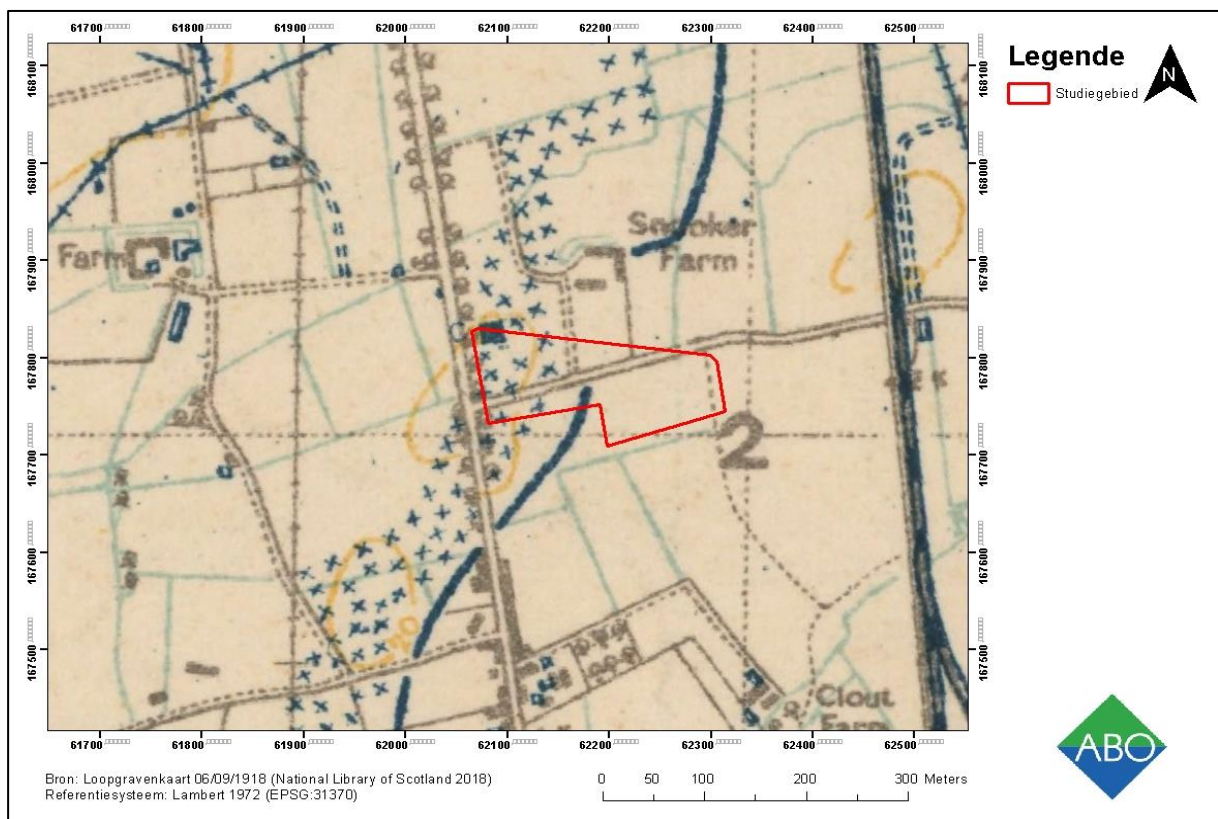
Een gedetailleerd beeld van de loopgravenkaarten ter hoogte van het studiegebied toont aan dat er een enkelvoudige prikkeldraadversperring werd opgericht in augustus 1917 (figuur 36). In het najaar van 1917 wordt deze verder uitgebreid tot drie prikkeldraadversperringen, een loopgraaf en een bunker in het westelijk deel van het studiegebied (figuur 37). De hoeve *Snooker Farm* (op de cartografische bronnen beschreven als een site met walgracht) vormde hierbij een belangrijk strategisch punt. De loopgraven lopen immers naar deze hoeve toe. De situatie blijft ongewijzigd tot begin september 1918 (Figuur 38). Op 13 oktober 1918 werd Menen bevrijd dankzij het Bevrijdingsoffensief (Janssens 2017).

Figuur 36: Loopgravenkaart (13/08/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018)

Figuur 37: Loopgravenkaart (27/12/1917) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018)

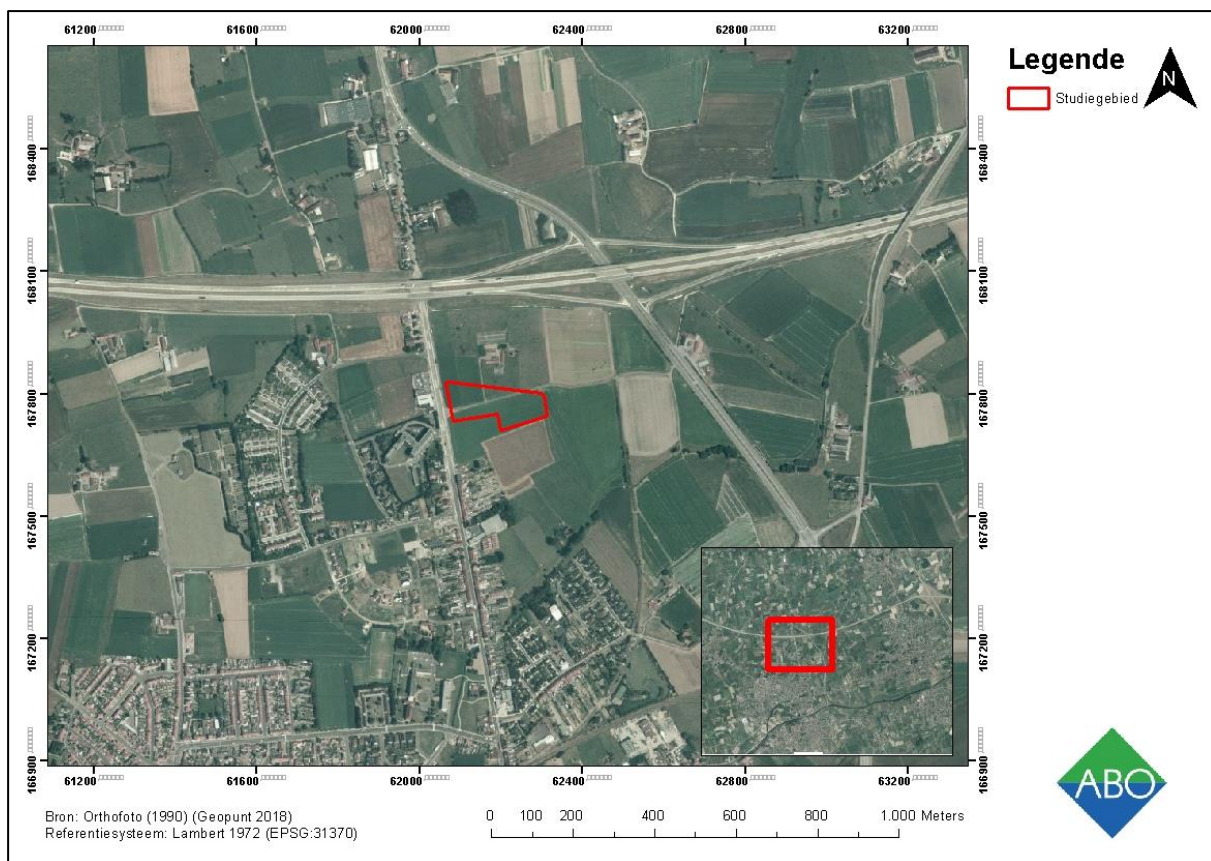
Figuur 38: Loopgravenkaart (06/09/1918) met aanduiding van het studiegebied (National Library of Scotland 2018)

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

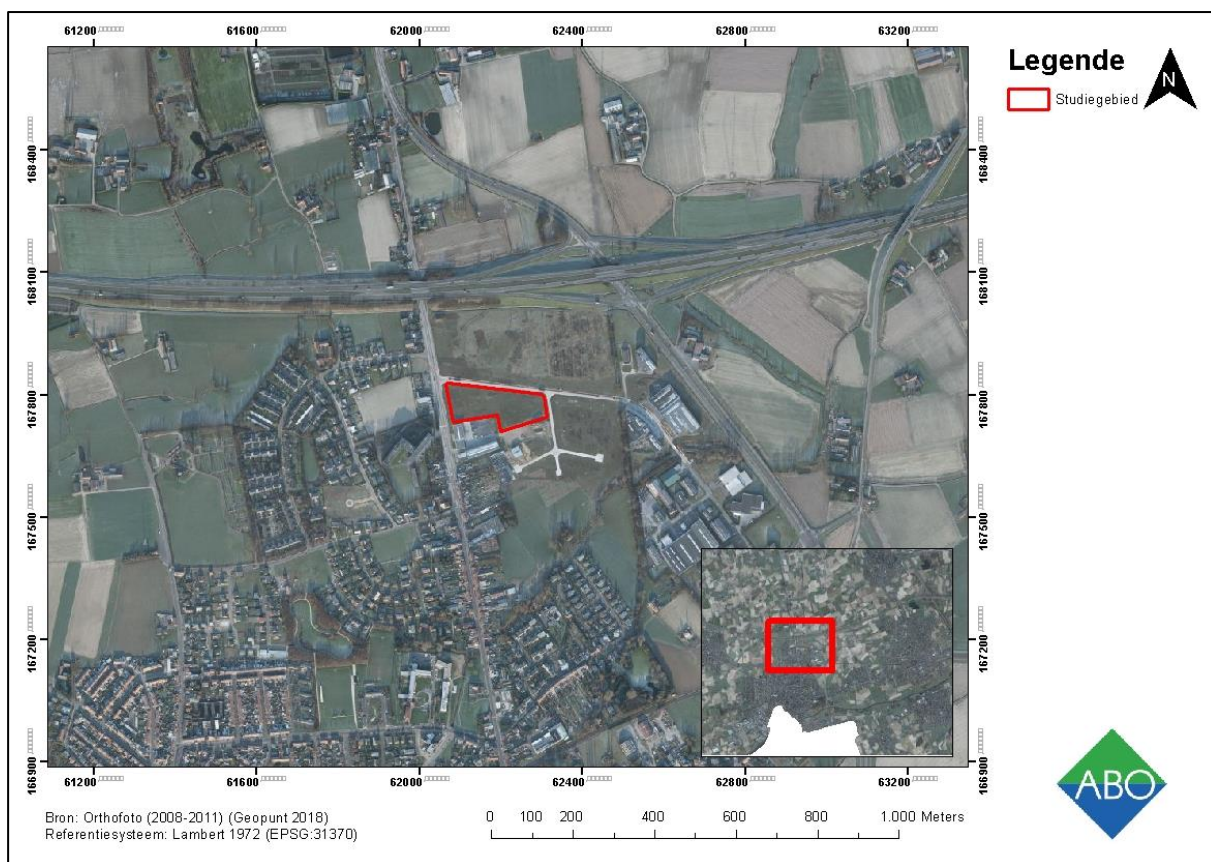
Op de orthofoto van 1971 is het landschap quasi onveranderd ten opzichte van de historische kaarten en de loopgravenkaarten uit de Eerste Wereldoorlog (figuur 39). Het landschap werd in de afgelopen decennia echter grondig gewijzigd. Tussen 1971 en 1990 werden onder meer de A19 (ten noorden van het studiegebied) en de N32 (ten oosten van het studiegebied) aangelegd (figuur 40). Naar aanleiding van de oprichting van het bedrijventerrein Menen-Oost werd tussen 2005 en 2007 een proefsleuvenonderzoek en opgraving uitgevoerd door het Agentschap Onroerend Erfgoed (toenmalige VIOE). Het terrein ten noorden en ten oosten van het studiegebied werd hierbij volledig archeologisch onderzocht. Het tracé van de Krommebeekstraat (toen nog de Kortewaagstraat) werd verlegd naar het noorden toe. De weg die reeds op de Ferrariskaart was aangeduid en centraal doorheen het studiegebied liep, werd hierbij opgebroken (figuur 41). Deze verstoring werd vastgesteld tijdens booronderzoek uitgevoerd door ADEDE (hfst. 4.1.2). De hoeve ten noorden van het studiegebied (*Snookers Farm* op de loopgravenkaarten; site met walgracht op de Ferrariskaart) werd eveneens gesloopt. Ten zuidoosten van het studiegebied werden de eerste bedrijfsgebouwen opgericht. De bedrijventzone breidde zich steeds verder uit naar het westen toe, in de richting van het studiegebied (figuur 42). Het studiegebied zelf blijft sinds het verdwijnen van de weg in gebruik als akkerland. De spoorweg Menen-Roeselare is reeds afgebroken op deze orthofoto's. Ten oosten van het studiegebied is de fietsroute waartoe de spoorlijn werd omgevormd steeds zichtbaar als een lijn in het landschap.

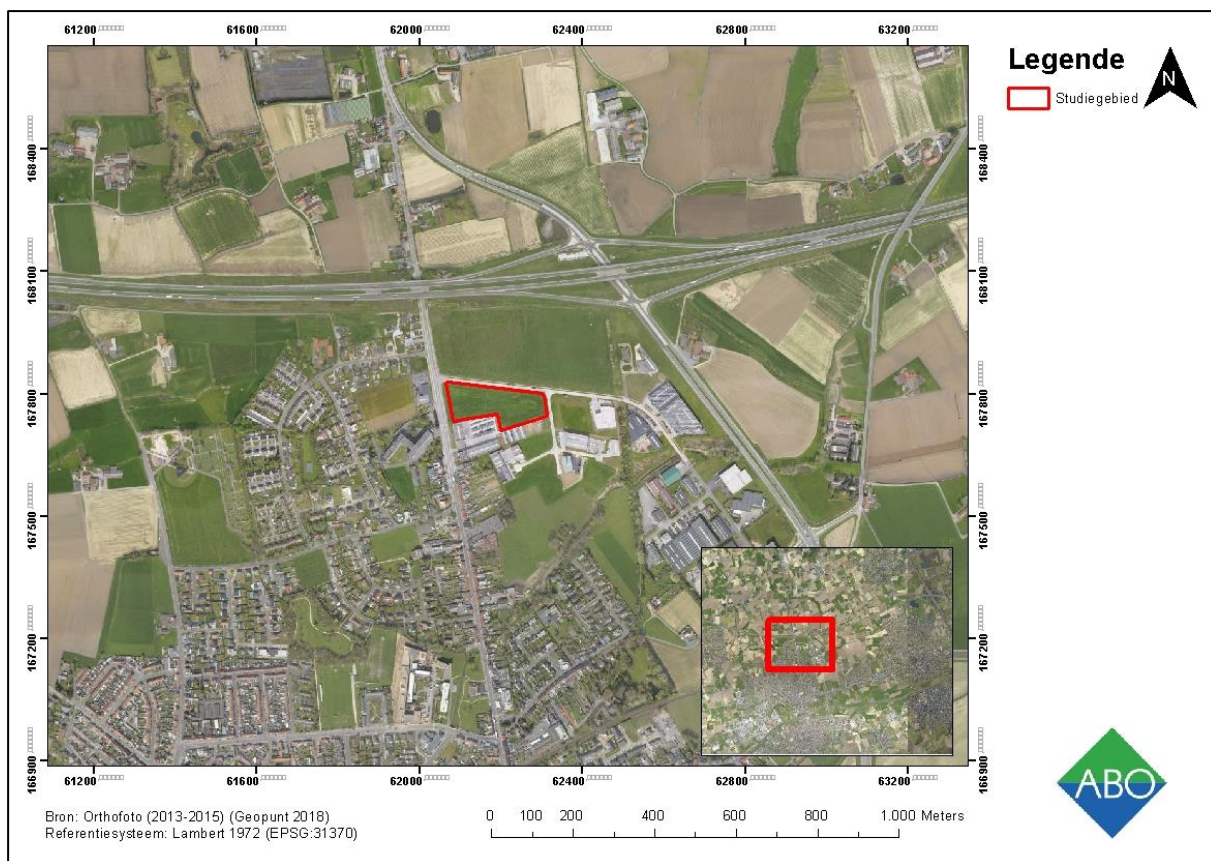
Figuur 39: Orthofoto (1971-panchromatisch) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 40: Orthofoto (1990) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 41: Orthofoto (2008) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 42: Orthofoto 2013-2015 met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke, archeologische en historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt op een lokale dekzandrug met (matig) droge zandleembodems. De nabijheid van meerdere waterlopen (Krommebeek, Geluwebeek, Schonebeek, Leie), de vruchtbare bodems en de hogere ligging binnen het landschap vormen een aantrekkelijke nederzettingslocatie tijdens de steentijden. Er werden dan ook reeds een groot aantal neolithische vondsten aangetroffen op deze rug. De aanwezigheid van een waterkuil toegeschreven aan de Michelsberg-cultuur duidt op een mogelijke midden-neolithische nederzetting in de omgeving. Een deel van het studiegebied werd reeds onderzocht door veldverkenning, waarbij enkele neolithische vondsten (o.a. pijlpunten) werden ingezameld.

Hoewel er binnen het grootschalig archeologisch onderzoek van het VIOE (2005 - 2007) geen vondsten of sporen werden aangetroffen uit de metaaltijden, valt niet uit te sluiten dat er archeologische resten uit de metaaltijden kunnen worden aangetroffen. De landschappelijke ligging is immers ook gunstig voor het aantreffen van sporen en/of vondsten uit deze periode.

Er is een hoog potentieel voor het aantreffen van archeologische resten uit de Romeinse periode. De opgraving naar aanleiding van de oprichting van het bedrijventerrein Menen-Oost bracht immers een Gallo-Romeinse nederzetting aan het licht. Deze nederzetting was continu bewoond van de 1ste tot de 3de eeuw. Daarnaast werden ook een Romeinse weg en brandrestengraven aangetroffen. Er kunnen dus zowel nederzettingssporen als indicaties voor funeraire activiteiten worden teruggevonden binnen het studiegebied. Daarenboven werden bij veldprospecties meerdere Romeinse vondsten ingezameld, verspreid over de dekzandrug.

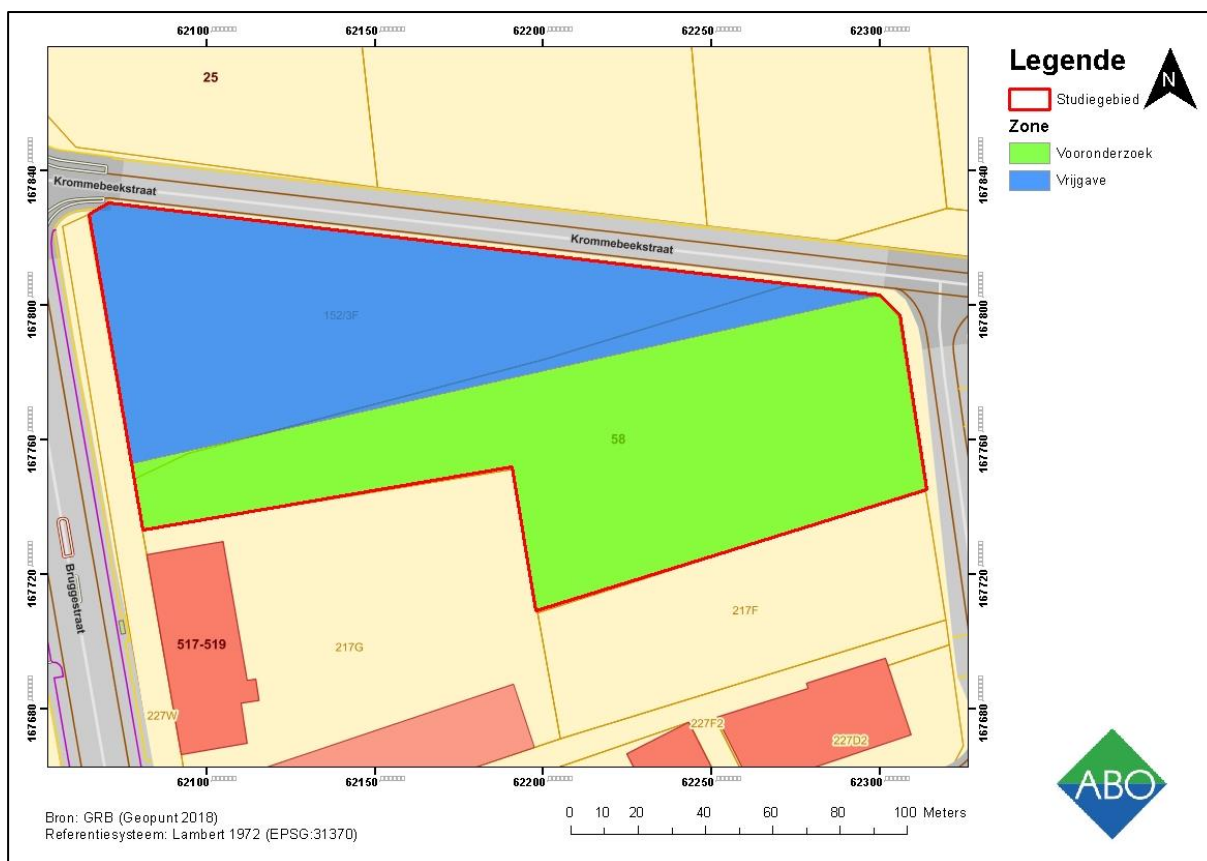
Bij archeologisch onderzoek in de omgeving werden archeologische resten uit de middeleeuwen aangetroffen. Het gaat onder meer om losse vondsten uit de Merovingische periode (fibula en glazen beker) alsook sporen (en vondsten) uit de volle en late middeleeuwen (grachten, greppels, kuilen en paalkuilen; vondstconcentraties van aardewerk). De aanwezigheid van enkele sites met walgracht op de dekzandrug bevestigen het hoge archeologisch potentieel voor archeologische resten uit de (voornamelijk late) middeleeuwen.

Verder werden bij de vele veldprospecties in de omgeving aardewerkfragmenten teruggevonden uit de 16de en 17de eeuw. Cartografische bronnen (vanaf de 18de eeuw) duiden op bewoning in een hoofdzakelijk agrarische omgeving. Naast de aanwezigheid van een weg die het studiegebied diagonaal doorkruist werd het terrein gebruikt als akkerland.

Tot slot kunnen er ook archeologische resten uit de Eerste Wereldoorlog worden aangetroffen binnen het studiegebied. Op de loopgravenkaarten zijn immers een loopgraaf en drie prikkeldraadversperringen aangeduid. In het noorden van het studiegebied, nabij *Snookers Farm* was een bunker gelegen. Bij het archeologisch onderzoek werden eveneens loopgraven aangetroffen. Deze werden gerelateerd aan een oefenterrein uit de Eerste Wereldoorlog. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat er zich een militair vliegveld bevond tussen de stadskern van Menen en het studiegebied. Hoewel dit geen directe implicaties heeft voor het studiegebied, duidt dit op de intensieve militaire aanwezigheid in de omgeving.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het archeologisch potentieel bestaat hier uit het aantreffen van sporen of structuren uit de Romeinse periode, middeleeuwen, nieuwe tijd en Eerste Wereldoorlog. Het valt echter niet uit te sluiten dat er ook oudere vondsten en/of sporen uit andere periodes kunnen aangetroffen worden, met name uit het neolithicum. De geplande werken zullen de bodemopbouw maximaal verstoren, waardoor mogelijke archeologische resten bedreigd zijn. Controleboringen binnen het kader van de eerdere archeologienota (cf. hst. 4.1.6) hebben echter uitgewezen dat het noordelijk deel van het terrein sterk genivelleerd werd voor de oprichting van de bedrijvenzone Menen-Oost, waardoor dit deel van het terrein sterk verstoord is. Bijgevolg is er enkel een hoog potentieel tot kennisvermeerdering voor de zuidelijke zone waar de bodemopbouw wel bewaard is gebleven (Janssens 2017). Binnen de bodemprofielen voor deze zuidelijke zone werd de B-horizont vastgesteld tussen 60 à 75cm diepte, onder een ploeglaag (30-35cm dik) met daaronder een overgangshorizont (30-40cm dik) (Janssens 2017) (cf. hst. 4.1.6; figuur 25). Voor een gedetailleerde bespreking van de controleboringen verwijs ik naar de bekrachtigde archeologienota met ID 3958. Op basis van de door de controleboringen aangetoonde verstoring in het noordelijk gedeelte van het terrein kan het terrein opgedeeld worden in 2 zones: een noordelijk gedeelte dat vrijgegeven kan worden en een zuidelijk, onverstoord gedeelte dat eventueel in aanmerking kan komen voor verder onderzoek (figuur 43).

Figuur 43: Zoneringskaart met aanduiding van zone voor vrijgave (blauw) en zone voor archeologisch vervolgonderzoek (groen) weergegeven op het GRB (Geopunt 2018)

5.3 SAMENVATTING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO NV naar aanleiding van het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning voor de oprichting van een kantorenzone op de hoek van de Krommebeekstraat en de Bruggestraat. Het doel van dit onderzoek was driedig. Ten eerste werd op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede werd nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande bouwwerken. Ten derde werd nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

- 1) Uit het historische, archeologische en landschappelijke onderzoek (hfdst. 3 en 4) blijkt dat het terrein een hoog archeologisch potentieel heeft. De landschappelijke ligging op een lokale dekzandrug, de vruchtbare bodems en de nabijheid van waterlopen vormen een aantrekkelijke nederzettingslocatie. Archeologisch onderzoek in de omgeving bracht onder meer talrijke neolithische vondsten, een Gallo-Romeinse nederzetting en grafveld, walgrachtsites en loopgraven uit de Eerste Wereldoorlog aan het licht.
- 2) De geplande werken zullen het bodemarchief maximaal verstoren, waardoor de archeologische resten binnen het studiegebied bedreigd zijn. Controleboringen hebben echter uitgewezen dat het noordelijk deel van het terrein genivelleerd werd, waardoor het archeologisch niveau verdwenen is. Bijgevolg kunnen enkel in het zuidelijk deel van het terrein archeologische resten worden aangetroffen.
- 3) Het potentieel tot kennisvermeerdering is hoog voor het aantreffen van archeologische resten uit de Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd en Eerste Wereldoorlog. De talrijke neolithische vondsten in de omgeving duiden daarnaast op een neolithische aanwezigheid op de dekzandrug. Enkel binnen het zuidelijk deel van het studiegebied is de bodemopbouw nog intact. Voor het noordelijk deel van het terrein kan geen relevante archeologische informatie meer verzameld worden aangezien het archeologisch niveau weggegraven is bij de heraanleg van de Krommebeekstraat en de oprichting van het bedrijventerrein Menen-Oost.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt **verder archeologisch onderzoek** geadviseerd op het zuidelijk deel van het terrein, waar de bodemopbouw nog intact is. Het noordelijk deel van het terrein kan worden **vrijgegeven** (figuur 43).

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	Director		24-5-2018
Toon Moeskops	Business Unit Manager		24-5-2018
Anouk Van der Kelen	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		24-5-2018
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Projectmanager		24-5-2018

7 BIBLIOGRAFIE

CadGIS 2018: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 17 april 2018).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2018.

Despriet P., 2009a. 10 000 jaar Menen. 40 jaar opgravingen 1969-2009, *Archeologische en Historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen* 72, Kortrijk.

Despriet P., 2009b. Menen: totaalprospectie met sterk verruimde inzichten, *Archeologische en Historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen* 70, 39-40.

Despriet P., 2008. Menen: prospectievondsten, *Archeologische en Historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen* 67, 40.

Despriet P., 2002a. Menen: Ter Beke en H. Dunantstraat (vindplaats 105), *Zuid-Westvlaamse opgravingen* 22 (1) 48, 26.

Despriet P., 2002b. Menen: omgeving Medisch Instituut (vindplaats 109), *Zuid-Westvlaamse opgravingen* 2001 22 (1) 48, 28.

Dhaeze W., Verbrugge A., Cooremans B., Cosyns P., Deforce K., Delrue P., Deschieter J., Haneca K., Reniere S., Van Strydonck M., Willems S., 2015. Een inheems-Romeinse nederzetting in het zandlemig deel van de civitas Menapiorum (midden 1ste eeuw – eind 3de eeuw na Chr.). Archeologisch onderzoek op de site Menen-Kortewaagstraat, *Relicta* 14, 9-118.

Dhaeze W., Verbrugge A., 2007. Archeologisch onderzoek langs de Kortewaagstraat te Menen (2006-2007) (plangebied Menen-Oost-Uitbreiding), *intern rapport VIOE*, Zarren.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2018: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 17 april 2018)

Geopunt Vlaanderen 2018: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 17 april 2018).

Geopunt Vlaanderen 2018: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 17 april 2018).

Geopunt Vlaanderen 2018: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 17 april 2018).

Inventaris bouwkundig Erfgoed: IBE 2018.

Janssens D., 2017. Archeologienota Bedrijventerrein Oost te Menen (West-Vlaanderen), *ADEDE Archeologisch Rapport* 208.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI) 2018 : Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 17 april 2018).

National Library of Scotland, 2017. British First World War Trench Maps 1915-1918 <http://maps.nls.uk/view/101464627> (geraadpleegd op 17 april 2018).

Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.

Verbrugge A., Dhaeze W., Crombé P., Sergeant J., Deforce K., Van Strydonck M., 2009. Een waterkuil of –put van de Michelsbergcultuur te Menen (West-Vlaanderen, België), *Notae Praehistoricae* 29, 53-58.